МІНІСТЕРСТВО ФІНАНСІВ УКРАЇНИ
ДЕРЖАВНИЙ ПОДАТКОВИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Факультет податкової справи, обліку та аудиту
Кафедра обліку та аудиту

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

на тему: Державний фінансовий контроль за використанням коштів місцевих бюджетів.

Здобувача вищої освіти другого
(магістерського) рівня
II курсу, групи ОМФЗ-24-1 ,
спеціальності 071 «Облік і оподаткування»
освітня програма «Державний аудит; судово-економічна експертиза у фінансових розслідуваннях»

підпис здобувача вищої освіти Омельчук О.М

Науковий керівник

підпис Доценко Т.А.
д.ф

Гарант освітньо-
професійної програми

підпис Рябчук О.Г
к.е.н., доцент

Допущено до захисту рішенням кафедри
протокол від «26» січня 2026 № 14

Завідувач кафедри

підпис Лісовий А.В.
д.е.н., професор

Ірпінь – 2026

Реєстрація № 9 21.01.2026р

(дата) (підпис відповідальної особи)

Результати перевірки до захисту 21.01.2026р

(до захисту, на доопрацювання) (дата) (підпис)

Результат захисту 80/B/4 06.02.26

(оцінка) (дата) (підпис)

Голова комісії: Лавренкова Я.М.

(підпис) (ініціали, ПІБ)

Члени комісії:

Лісовий А.В.

(підпис) (ініціали, ПІБ)

Савченко А.М.

(підпис) (ініціали, ПІБ)

Панасюк О.В.

(підпис) (ініціали, ПІБ)

БЛАНК ОЦІНЮВАННЯ КВАЛІФІКАЦІЙНОЇ РОБОТИ

Об'єкти контролю	Діапазон оцінки в балах	Фактична кількість балів	Примітки	Дата, ПІБ
ОЦІНЮВАННЯ РОБОТИ НАУКОВИМ КЕРІВНИКОМ				
Зміст роботи (наукова і практична ачимість роботи, її наукова новизна, глибина ослідження, здатність екстраполяції оретичних висновків до практичних туацій, наявність сильних і слабких сторін, гічність та послідовність викладення атеріалу тощо)	від 0 до 30	30		
Рівень підготовки здобувача (володіння офесійною термінологією, вміння йснювати аналіз, приймати рішення, осити пропозиції тощо)	від 0 до 10	7		
Ставлення здобувача до виконуваної роботи отримання календарного плану, урахування опозиційї зауважень наукового керівника, формлення роботи тощо)	від 0 до 10	5		
АЗОМ БАЛІВ	**від 0 до 50**	42		
ОЦІНЮВАННЯ КВАЛІФІКАЦІЙНОЇ РОБОТИ КОМІСІЄЮ ПО ЗАХИСТУ				
Доповідь	від 0 до 10	10		
Роздатковий матеріал	від 0 до 5	5		
Знання теоретичного та практичного атеріалу, вміння відповідати на запитання	від 0 до 25	23		
Апробація (участь у конференціях, блікація статті)	від 0 до 10			
АЗОМ БАЛІВ	**від 0 до 50**	38		
АГАЛЬНА КІЛЬКІСТЬ БАЛІВ	**від 0 до 100**	80		

ПЕРЕВЕДЕННЯ ОЦІНКИ ЗА 100-БАЛЬНОЮ ШКАЛОЮ ДО НАЦІОНАЛЬНОЇ ШКАЛИ ТА ШКАЛИ

Оцінка за 100-бальною шкалою	Оцінка за шкалою ЕКТС	Оцінка за національною шкалою	Дата	П.І.П.: голови, членів комісії, секретаря, (підпис)
80	B	4	06.02.26	

Правила переведення оцінок до національної шкали та шкали ЕКТС

Оцінка за 100-бальною шкалою	Оцінка за шкалою ЄКТС	Оцінка за національною шкалою
90-100	A	5 (відмінно)
80-89	B	4 (добре)
70-79	C	
60-69	Д	3 (задовільно)
50-59	E	
35-49	ЄХ	2 (незадовільно)

АНОТАЦІЯ
«Державний фінансовий контроль за використанням коштів місцевих бюджетів»

Мета роботи полягає у розробленні пропозицій щодо науково обґрунтованих напрямів удосконалення контрольних механізмів на місцевому рівні з метою підвищення ефективності, прозорості та результативності управління бюджетними ресурсами органами місцевого самоврядування.
Відповідно до сформованої мети слід виконати наступні ***завдання:***

– розкрити сутність, значення, методі та правові засади державного фінансового контролю;

– дати загальну характеристику Державної аудиторської служби України та інших основних органів державного фінансового контролю в Україні за використанням коштів місцевих бюджетів;

– з'ясувати організацію перевірок ефективності використання бюджетних коштів на місцевому рівні;

– проаналізувати проведення перевірок та результатів державного фінансового контролю за використанням коштів місцевих бюджетів;

– запропонувати напрями вдосконалення державного фінансового контролю на місцевому рівні.

Об'єктом дослідження є процес державного фінансового контролю за використанням коштів місцевих бюджетів, що формується в умовах децентралізації та зростання фінансової автономії територіальних громад.

Предметом дослідження є сукупність методів, інструментів та процедур державного фінансового контролю, що застосовуються для виявлення, попередження та усунення порушень у процесі управління коштами місцевих бюджетів.

Базою дослідження державного фінансового контролю за використанням коштів місцевих бюджетів є діяльність Державної аудиторської служби України та її територіальних підрозділів, які здійснюють моніторинг, перевірки й аудит ефективності управління бюджетними ресурсами.
Одержані результати можуть бути використані в практичній та науково-методичній діяльності органів державної влади і місцевого самоврядування, а також у навчальному процесі закладів вищої освіти.
Дипломна робота містить 58 сторінок, 6 таблиць, 7 рисунків, список використаних джерел з 40 найменувань, 4 додатків.
Ключові слова: державний фінансовий контроль, місцеві бюджети, бюджетні кошти, Державна аудиторська служба України, аудит ефективності, фінансова дисципліна, публічні фінанси, органи місцевого самоврядування, бюджетний процес, воєнний стан.
Рік виконання дипломної роботи 2025
Рік захисту роботи 2026

ANNOTATION
"State financial control over the use of local budget funds"

The purpose of the work is to develop proposals for scientifically substantiated directions for improving control mechanisms at the local level in order to increase the efficiency, transparency and effectiveness of the management of budget resources by local self-government bodies.
In accordance with the established goal, the following tasks should be performed:
– to reveal the essence, meaning, methods and legal principles of state financial control;
– to give a general description of the State Audit Service of Ukraine and other main bodies of state financial control in Ukraine over the use of local budget funds;
– to clarify the organization of checks on the effectiveness of the use of budget funds at the local level;
– to analyze the conduct of checks and the results of state financial control over the use of local budget funds;
– to propose directions for improving state financial control at the local level.
The subject of the study is a set of methods, tools and procedures of state financial control used to identify, prevent and eliminate violations in the process of managing local budget funds.
The object of the study is the process of state financial control over the use of local budget funds, which is formed in the conditions of decentralization and growth of financial autonomy of territorial communities.
The basis for the study of state financial control over the use of local budget funds is the activities of the State Audit Service of Ukraine and its territorial divisions, which monitor, verify and audit the effectiveness of budget resource management.
The results obtained can be used in the practical and scientific and methodological activities of state authorities and local self-government bodies, as well as in the educational process of higher education institutions.
The thesis contains 58 pages, 6 tables, 7 figures, a list of sources used from 40 names, 4 appendices.
Keywords: state financial control, local budgets, budget funds, State Audit Service of Ukraine, efficiency audit, financial discipline, public finances, local governments, budget process, martial law.
Year of completion of the thesis 2025
Year of defense of the thesis 2026

ЗМІСТ

ВСТУП 4

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ ДЕРЖАВНОГО ФІНАНСОВОГО КОНТРОЛЮ ЗА ВИКОРИСТАННЯМ КОШТІВ МІСЦЕВИХ БЮДЖЕТІВ 7

1.1. Сутність, значення, методи та правові засади державного фінансового контролю 7

1.2. Загальна характеристика Державної аудиторської служби України та інших основних органів державного фінансового контролю в Україні за використанням коштів місцевих бюджетів 16

РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ ОРГАНІЗАЦІЇ ТА ПРОВЕДЕННЯ ПЕРЕВІРОК ВИКОРИСТАННЯ КОШТІВ МІСЦЕВИХ БЮДЖЕТІВ 25

2.1. Організація перевірок ефективності використання бюджетних коштів на місцевому рівні 25

2.2. Аналіз проведення перевірок та результатів державного фінансового контролю за використанням коштів місцевих бюджетів 30

РОЗДІЛ 3. НАПРЯМИ ВДОСКОНАЛЕННЯ ДЕРЖАВНОГО ФІНАНСОВОГО КОНТРОЛЮ НА МІСЦЕВОМУ РІВНІ 43

ВИСНОВКИ 48

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ 50

ДОДАТКИ..... 55

ВСТУП

Актуальність державного фінансового контролю за використанням коштів місцевих бюджетів зумовлена посиленням ролі місцевого самоврядування в умовах децентралізації та зростанням обсягів фінансових ресурсів, що передаються на місця. У сучасних умовах воєнного стану, економічної турбулентності та підвищених соціальних потреб ефективність використання бюджетних коштів безпосередньо впливає на якість публічних послуг, стабільність місцевого розвитку та довіру громадян до органів влади, що потребує наявності дієвого, прозорого та об'єктивного механізму контролю, здатного мінімізувати фінансові порушення, нецільове використання ресурсів та корупційні ризики. Значущість дослідження також визначається необхідністю удосконалення підходів та інструментів контролю з урахуванням сучасних вимог управління публічними фінансами. Важливо забезпечити інтеграцію цифрових технологій, ризик-орієнтованих методів, аналітичних систем та стандартів ЄС, що дозволить підвищити результативність контролюючих заходів і своєчасно виявляти недоліки у фінансово-бюджетній діяльності органів місцевого самоврядування.

Інформаційна основа роботи. Державний фінансовий контроль за використанням коштів місцевих бюджетів базується на вироблених у науковій літературі підходах до оцінювання ефективності та прозорості бюджетних процесів, зокрема в працях таких дослідників, як Василенко В. М., Гладченко Л., Гузенко О. П., Жидовська Н., Кадала В. В., Колпакова А., Пасічник В. М.,

Петришин Л., Сивульська Н., Волковський Є., та інші, які системно аналізують механізми фінансового нагляду та децентралізованого управління ресурсами.

Мета кваліфікаційної роботи полягає у комплексному дослідженні теоретико-методологічних засад, сучасного стану організації та практики проведення державного фінансового контролю за використанням коштів місцевих бюджетів, а також у розробленні пропозицій щодо науково обґрунтованих напрямів удосконалення контрольних механізмів на місцевому рівні з метою підвищення ефективності, прозорості та результативності управління бюджетними ресурсами органами місцевого самоврядування.

Відповідно до сформованої мети слід виконати наступні ***завдання:***

– розкрити сутність, значення, методі та правові засади державного фінансового контролю;

– дати загальну характеристику Державної аудиторської служби України та інших основних органів державного фінансового контролю в Україні за використанням коштів місцевих бюджетів;

– з’ясувати організацію перевірок ефективності використання бюджетних коштів на місцевому рівні;

– проаналізувати проведення перевірок та результатів державного фінансового контролю за використанням коштів місцевих бюджетів;

– запропонувати напрями вдосконалення державного фінансового контролю на місцевому рівні.

Об’єктом дослідження є процес державного фінансового контролю за використанням коштів місцевих бюджетів, що формується в умовах децентралізації та зростання фінансової автономії територіальних громад.

Базою дослідження державного фінансового контролю за використанням коштів місцевих бюджетів є діяльність Державної аудиторської служби України та її територіальних підрозділів, які здійснюють моніторинг, перевірки й аудит ефективності управління бюджетними ресурсами.

Предметом дослідження є сукупність методів, інструментів та процедур державного фінансового контролю, що застосовуються для виявлення,

попередження та усунення порушень у процесі управління коштами місцевих бюджетів.

Методи дослідження державного фінансового контролю за використанням коштів місцевих бюджетів охоплюють системний підхід, який дозволяє комплексно аналізувати механізми контролю та їх взаємозв'язки; порівняльний аналіз для визначення відмінностей у підходах до здійснення контролю на різних рівнях управління; методи спостереження та узагальнення для виявлення типових порушень та практичних проблем у процесі використання бюджетних ресурсів; статистичний аналіз для оцінки результативності контрольних заходів; а також нормативно-правовий аналіз, що дає змогу визначити відповідність контрольних процедур чинному законодавству та міжнародним стандартам у сфері публічних фінансів.

Джерелами інформації для дослідження державного фінансового контролю за використанням коштів місцевих бюджетів є фінансова, податкова та статистична звітність, а також матеріали ревізій та аудитів, проведених Державною аудиторською службою України.

Наукова новизна дослідження полягає в обґрунтуванні нових підходів до удосконалення системи державного фінансового контролю, зокрема шляхом оптимізації методів обліку та перевірок, розроблення рекомендацій щодо підвищення прозорості та результативності контрольних процедур. Аналіз отриманих даних дозволяє виділити ключові фактори, що впливають на ефективність контролю, а також запропоновано механізми покращення управління бюджетними ресурсами на місцевому рівні.

Наукова новизна дослідження повинна містити результати самостійного дослідження та пропозиції щодо удосконалення системи державного фінансового контролю за використанням місцевих бюджетів.

Практична значущість роботи полягає в можливості впровадження запропонованих рекомендацій у діяльність органів місцевого самоврядування, що фінансуються з місцевих бюджетів. Реалізація пропозицій дослідження сприятиме підвищенню ефективності використання бюджетних коштів,

зменшенню ризиків фінансових порушень та забезпеченню прозорості бюджетного процесу, що має безпосередній вплив на економічну стабільність та розвиток територіальних громад.

Структура дипломної роботи складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел (40 позицій), 4 додатків, 6 таблиць та 7 рисунків, у яких послідовно розкриваються теоретико-методологічні аспекти, аналіз організації та проведення контролю, а також напрями вдосконалення державного фінансового контролю за використанням коштів місцевих бюджетів.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ ДЕРЖАВНОГО ФІНАНСОВОГО КОНТРОЛЮ ЗА ВИКОРИСТАННЯМ КОШТІВ МІСЦЕВИХ БЮДЖЕТІВ

1.1. Сутність, значення, методи та правові засади державного фінансового контролю

Державний фінансовий контроль (далі - ДФК) є ключовим елементом управління державними фінансами, спрямованим на забезпечення законності, ефективності та цільового використання державних коштів та майна. Сутність державного фінансового контролю за використанням коштів місцевих бюджетів розкривається через аналіз наукових підходів та визначень, що дозволяє систематизувати існуючі трактування, виділити ключові складові контролю та визначити його роль у забезпеченні ефективності, законності та цільового використання бюджетних ресурсів на місцевому рівні.

Василенко В. М визначає ДФК за використанням коштів місцевих бюджетів як комплекс організаційних, методичних та правових заходів, спрямованих на систематичну перевірку законності, доцільності, ефективності та цільового використання фінансових ресурсів органів місцевого самоврядування з метою забезпечення фінансової дисципліни та прозорості бюджетного процесу [3, с. 137].

Колпакова А. трактує ДФК за коштами місцевих бюджетів як процес постійного моніторингу, аналізу та оцінювання діяльності органів місцевого управління щодо правильності ведення бухгалтерського обліку, своєчасності фінансової звітності та відповідності використання бюджетних коштів вимогам законодавства, що забезпечує підзвітність і економну витрату фінансових ресурсів [9, с. 11].

Гладченко Л., Сивульська Н., Волковський Є. розглядають ДФК як сукупність правових, організаційних та методичних заходів державних органів, спрямованих на виявлення фінансових порушень, недоліків і ризиків у сфері використання місцевих бюджетних коштів, запобігання їх повторенню та підвищення ефективності управління фінансовими ресурсами територіальних громад [4].

Жидовська Н., Петришин Л. визначають систему державного нагляду та оцінювання використання коштів місцевих бюджетів як комплекс аудиту, ревізій, інспектування, аналізу звітності та статистичних даних, метою якого є забезпечення законності, доцільності та результативності витрачання бюджетних ресурсів і захист інтересів територіальних громад [6].

Кадала В. В., Гузенко О. П. розглядають ДФК за використанням коштів місцевих бюджетів як інструмент держави, що передбачає здійснення комплексної перевірки організаційних, фінансових та управлінських процесів у діяльності органів місцевого самоврядування, спрямованої на оптимізацію розподілу фінансових ресурсів, підвищення прозорості бюджетного процесу та забезпечення відповідальності за ефективне використання бюджетних коштів [8, с. 43].

Проаналізувавши наукові визначення, вважаємо, що сутність державного фінансового контролю за використанням коштів місцевих бюджетів можна охарактеризувати як комплексну систему організаційних, методичних та правових заходів, спрямованих на забезпечення законності, ефективності та доцільності використання фінансових ресурсів територіальних громад. ДФК поєднує елементи нагляду, аудиту, ревізій та моніторингу, що дозволяють

своєчасно виявляти порушення, недоліки та фінансові ризики, запобігати їх повторенню та підвищувати прозорість та підзвітність органів місцевого самоврядування. Суттєвим аспектом є його роль у забезпеченні фінансової дисципліни, раціонального розподілу бюджетних коштів та оптимізації управлінських процесів, що створює передумови для ефективного та цільового використання державних та місцевих ресурсів.

Державний фінансовий контроль є однією з ключових складових системи управління публічними фінансами в Україні. Він виступає інструментом забезпечення фінансової дисципліни, законності та ефективності використання бюджетних коштів, державного і комунального майна, запобігання корупції та зловживанням [9, с. 11]. У сучасних умовах, зокрема під час воєнного стану та євроінтеграційних процесів, державний фінансовий контроль набуває особливого значення для фінансової безпеки держави, прозорості бюджетного процесу та захисту інтересів суспільства. Правові засади державного фінансового контролю в Україні є багатошаровими та регулюються комплексом нормативно-правових актів різного рівня (табл. 1.1). Вони визначають суб'єктів контролю, їх повноваження, форми та методи здійснення контролю, а також відповідальність за порушення.

Таблиця 1.1

Правові засади державного фінансового контролю

Документ	Характеристика
Конституція України ст. 98 [10]	Визначає статус Рахункової палати як вищого органу ДФК та основи бюджетної системи.
Бюджетний кодекс України [2]	Регламентує бюджетний процес, внутрішній контроль розпорядників бюджетних коштів, види та суб'єктів державного фінансового контролю.
Податковий кодекс України [20]	Регулює відносини у сфері справляння податків та зборів, встановлюючи основи податкового контролю як складової ДФК доходів бюджету.
Закон України «Про основні засади здійснення державного фінансового контролю в Україні» [23]	Визначає завдання, принципи, форми (аудит, інспектування, перевірки) та повноваження органу державного фінансового контролю (ДАСУ).
Закон України «Про Рахункову палату» [25]	Деталізує правовий статус, склад, повноваження та порядок діяльності Рахункової палати щодо контролю за використанням коштів Державного бюджету.

Закон України «Про публічні закупівлі» [24]	Регулює порядок здійснення моніторингу публічних закупівель Державною аудиторською службою України.
Постанова Кабінету Міністрів України від 03.02.2016 № 43 [21]	Затверджує Положення про Державну аудиторську службу України – центральний орган виконавчої влади з реалізації державного фінансового контролю
Наказ Державної аудиторської служби України від 12.11.2025 № 296 «Про затвердження Змін до Плану проведення заходів державного фінансового контролю Державної аудиторської служби України на IV квартал 2025 року» [11]	Затверджує зміни до плану перевірок і контрольних заходів ДАСУ на визначений період, визначає пріоритетні об’єкти контролю та строки проведення заходів

Джерело: складено автором [2, 10, 11, 20, 21, 24, 25].

Таким чином, правові засади державного фінансового контролю за використанням коштів місцевих бюджетів формують нормативну основу для організації та здійснення контролю, забезпечуючи законність, прозорість та підзвітність у сфері управління фінансовими ресурсами. Вони включають конституційні принципи законності та підзвітності органів влади, положення Бюджетного кодексу України [2] щодо формування та використання бюджетних коштів, закони України «Про основні засади здійснення державного фінансового контролю в Україні» [23] та «Про Рахункову палату» [25], а також підзаконні акти Державної аудиторської служби України, які регламентують порядок проведення перевірок, планування контрольних заходів та ведення фінансової звітності. Узгоджене застосування цих нормативних актів забезпечує ефективне функціонування системи контролю, своєчасне виявлення порушень, оптимізацію використання ресурсів та підвищення ефективності бюджетного процесу на місцевому рівні.

ДФК має виняткове значення для ефективного та прозорого функціонування держави, управління публічними фінансами та економічного розвитку, його важливість можна розглянути у кількох ключових аспектах поданих на рис.1.1.

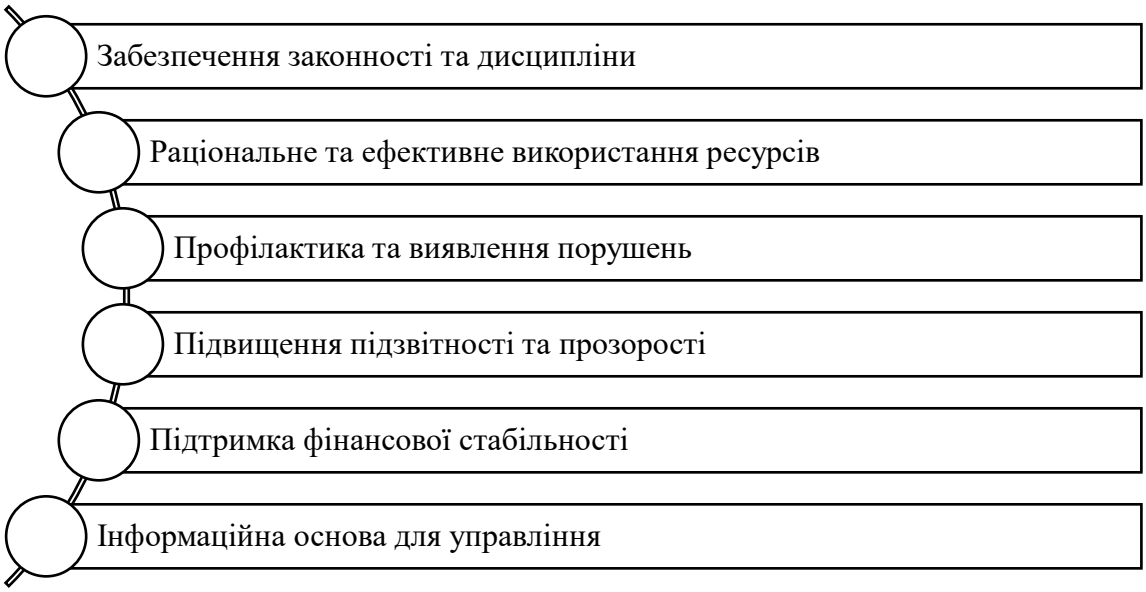

Рис. 1.1 Значення державного фінансового контролю

Джерело: складено на основі літератури [18, с. 109].

Державний фінансовий контроль відіграє ключову роль у забезпеченні законності та фінансової дисципліни в процесі формування й використання публічних коштів. Його застосування гарантує неухильне дотримання норм бюджетного, фінансового та податкового законодавства всіма учасниками бюджетного процесу. Контрольні заходи формують середовище відповідальності й підзвітності, у якому органи влади зобов’язані дотримуватися встановлених фінансових планів та нормативів.

Важливою складовою значення ДФК є спрямованість на раціональне й ефективне використання бюджетних ресурсів. Контроль дозволяє оцінити не лише законність, а й результативність витрат, визначаючи, чи досягнуті заплановані цілі при оптимальному використанні фінансових ресурсів. Такий підхід сприяє скороченню необґрунтованих витрат та підвищенню економічної ефективності діяльності суб’єктів публічного сектору [19, с. 41].

Профілактика та виявлення порушень ДФК забезпечують запобігання фінансовим правопорушенням та зловживанням у бюджетній сфері. Систематичний моніторинг та ревізійна діяльність створюють стримувальний ефект, зменшуючи ймовірність нецільового використання коштів. Водночас

контроль дає змогу ідентифікувати факти порушень, оцінити їх масштаби та ініціювати коригувальні заходи [30, с. 14].

Значною є роль ДФК у підвищенні прозорості та підзвітності публічних фінансів. Публікація результатів контрольних заходів формує відкритість діяльності органів влади, забезпечує доступ громадськості до інформації про рух бюджетних ресурсів та підсилює демократичні механізми суспільного нагляду, що сприяє посиленню довіри до інститутів влади та зменшенню корупційних ризиків.

ДФК виступає важливим інструментом підтримання фінансової стабільності держави. Контроль доходів та видатків дає змогу упереджувати дисбаланси бюджетної системи, запобігати надмірному зростанню дефіциту та неефективному управлінню державним боргом. Завдяки цьому формується передбачуване фінансове середовище, що є необхідною умовою макроекономічної рівноваги [32].

Результати контрольних заходів становлять важливу інформаційну основу для формування державної фінансової політики. Аналітичні висновки, рекомендації та узагальнені дані використовуються органами влади для коригування бюджетного процесу, удосконалення нормативно-правових актів та прийняття обґрунтованих управлінських рішень.

Методи ДФК — це сукупність прийомів, способів та інструментів, які використовуються уповноваженими державними органами (наприклад, Рахунковою палатою, ДАСУ) для всебічного та об'єктивного дослідження фінансово-господарської діяльності підконтрольних об'єктів з метою забезпечення законності, ефективності та цільового використання державних ресурсів [35]. Основні методи ДФК (табл.1.2), закріплені законодавством та практикою в Україні, включають державний фінансовий аудит, інспектування (ревізію) та перевірку.

Таблиця 1.2

Методи державного фінансового контролю

Метод	Сутність методу	Основні інструменти та процедури	Очікувані результати
Перевірка (ревізія)	Комплексне дослідження фінансово-господарських операцій з метою виявлення порушень, підтвердження їх документами	Аналіз первинних документів, інвентаризація, зіставлення даних обліку, контроль повноти та законності операцій	Виявлення фінансових порушень, нецільового використання коштів, завищення витрат
Аудит ефективності	Оцінка результативності та економності використання бюджетних ресурсів	Оцінювання показників продуктивності, економії, рівня виконання програм	Пропозиції щодо підвищення ефективності, оптимізації витрат
Моніторинг	Систематичне відстеження стану фінансових операцій у режимі реального часу	Аналіз звітності, моніторинг ризиків, контроль відповідності законодавству	Попередження порушень, виявлення ризиків на ранніх етапах
Інспектування	Контроль за дотриманням фінансово-бюджетної дисципліни на місцях	Перевірки об’єктів, спостереження, співбесіди з відповідальними особами	Усунення недоліків, підвищення дисципліни в управлінні фінансами
Аналіз фінансової звітності	Дослідження показників для оцінки фінансового стану та обґрунтованості операцій	Горизонтальний та вертикальний аналіз, коефіцієнтний метод	Оцінка стабільності, виявлення аномалій та необґрунтованих витрат
Контрольно-аналітичні процедури	Поглиблене вивчення окремих аспектів діяльності суб’єкта	Вибіркові перевірки, аудит ризиків, аналітичні перерахунки	Точкова оцінка ризикових операцій, формування рекомендацій
Експертно-оцінювальні методи	Залучення експертів для оцінки спеціалізованих аспектів	Експертизи, консультації, оцінка технічних чи технологічних процесів	Об’єктивні висновки щодо окремих складних сфер діяльності
Метод порівняння (бенчмаркінг)	Порівняння показників із нормативами, стандартами та найкращими практиками	Зіставлення даних з аналогами, аналіз відхилень	Виявлення відхилень, формування рекомендацій з покращення

Джерело: складено на основі літератури [6].

Таким чином, методи державного фінансового контролю охоплюють комплекс інструментів, спрямованих на забезпечення законності, ефективності та прозорості використання публічних фінансів. Вони включають ревізію як основний спосіб документального підтвердження фінансових операцій, аудит ефективності для оцінки результативності управління бюджетними ресурсами, моніторинг для своєчасного виявлення ризиків та запобігання порушенням, інспектування для контролю дотримання фінансової дисципліни на місцях, аналітичні методи та аналіз звітності для виявлення аномалій і тенденцій, а також експертно-оцінювальні підходи та метод порівняння, що дозволяють об’єктивно оцінити діяльність суб’єктів контролю. Сукупність цих методів забезпечує системність, обґрунтованість та результативність державного фінансового контролю.

Отже, державний фінансовий контроль виступає ключовим механізмом зміцнення фінансової дисципліни, попередження та виявлення порушень, підвищення підзвітності суб’єктів влади перед суспільством. Його значення проявляється у здатності забезпечувати раціональний розподіл і використання коштів, сприяти стабільності фінансової системи та підтримувати довіру громадськості до державних інституцій. Різноманіття методів контролю — від ревізії та аудиту ефективності до моніторингу та аналітичних процедур — гарантує комплексність оцінки фінансових процесів. Правові засади, визначені Конституцією, Бюджетним кодексом, законами та підзаконними актами, забезпечують нормативне підґрунтя, що регламентує діяльність органів контролю й уніфікує підходи до здійснення контрольних заходів. Сукупно ці елементи створюють ефективну інституційну систему, спрямовану на зміцнення фінансової безпеки держави.

1.2. Загальна характеристика Державної аудиторської служби України та інших основних органів державного фінансового контролю в Україні за використанням коштів місцевих бюджетів

Державна аудиторська служба України (ДАСУ) є центральним органом виконавчої влади, уповноваженим здійснювати ДФК у сфері використання публічних ресурсів, зокрема коштів місцевих бюджетів, що визначає її ключову роль у забезпеченні прозорості та законності фінансових процесів на місцевому рівні.

ДАСУ є центральним органом виконавчої влади, який здійснює контроль за законністю, ефективністю та цільовим використанням державних фінансових ресурсів. Основним завданням ДАСУ є забезпечення фінансової дисципліни в державному та місцевих бюджетах, а також контроль за використанням державного та комунального майна. Служба наділена повноваженнями проводити аудиторські перевірки та оцінювати результати діяльності органів державної влади, підприємств, установ і організацій, що отримують бюджетні кошти [12].

ДАСУ функціонує в системі центральних органів виконавчої влади та підпорядковується Кабінету Міністрів України [14] (рис.1.2), виконуючи роль стратегічного інструменту державного фінансового контролю. Вона забезпечує реалізацію державної політики у сфері фінансового аудиту та контролю, формуючи методологію та стандарти проведення перевірок, розробляє рекомендації щодо усунення порушень та запобігання неефективному використанню бюджетних коштів.

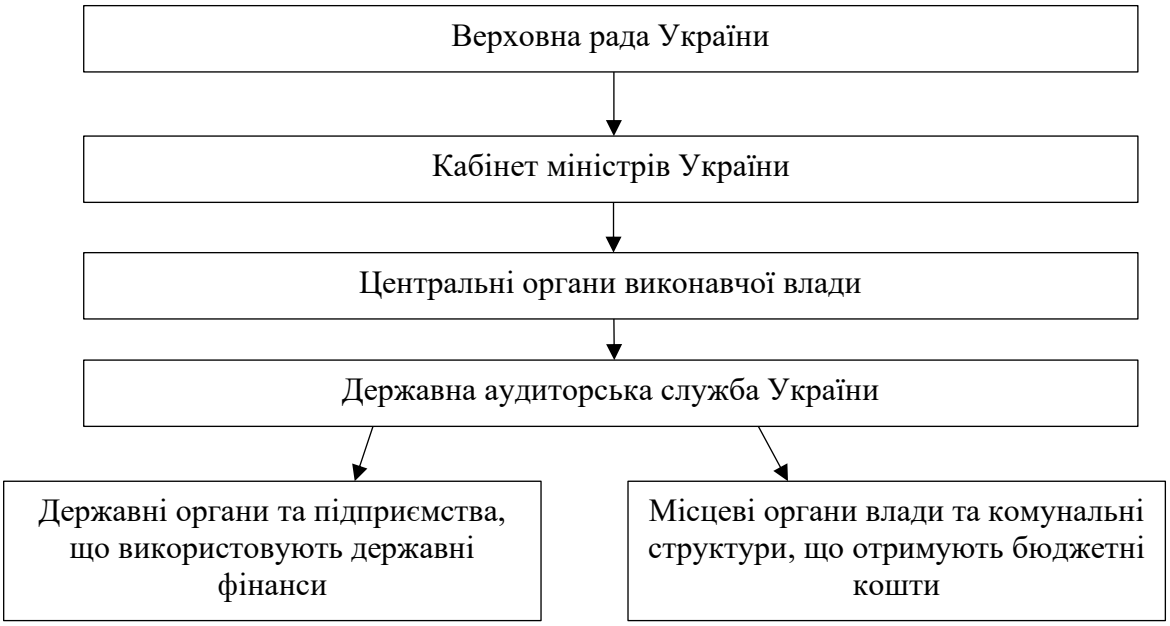

Рис. 1.2 Місце ДАСУ в системі державного фінансового контролю

Джерело: складено автором [12]

До основних функцій ДАСУ належать планування та здійснення державного фінансового контролю, аудит ефективності використання бюджетних ресурсів, перевірка законності витрат та надходжень, а також моніторинг виконання фінансових планів державних органів. Значна увага приділяється прозорості публічних фінансів та запровадженню сучасних інформаційних технологій для підвищення оперативності та точності контролю [7].

В сучасних умовах діяльність ДАСУ має стратегічне значення для розвитку державного управління та підвищення ефективності використання державних ресурсів. Завдяки впровадженню міжнародних стандартів аудиту та використанню сучасних аналітичних інструментів служба забезпечує об’єктивну оцінку фінансового стану державних установ, що сприяє зміцненню фінансової дисципліни, запобіганню корупційним ризикам та підвищенню довіри громадськості до державних фінансів [7].

У системі контролю за використанням коштів територіальних громад також функціонують Рахункова палата, яка здійснює зовнішній аудит місцевих бюджетів у частині міжбюджетних трансфертів, Міністерство фінансів України,

що координує бюджетну політику та здійснює моніторинг ефективності бюджетного процесу, та Державна казначейська служба, відповідальна за попередній контроль та облік бюджетних операцій. Взаємодія вище зазначених інституцій формує комплексну систему контролю (рис.1.3), спрямовану на запобігання порушенням, забезпечення раціонального використання публічних ресурсів та зміцнення фінансової дисципліни в органах місцевого самоврядування.

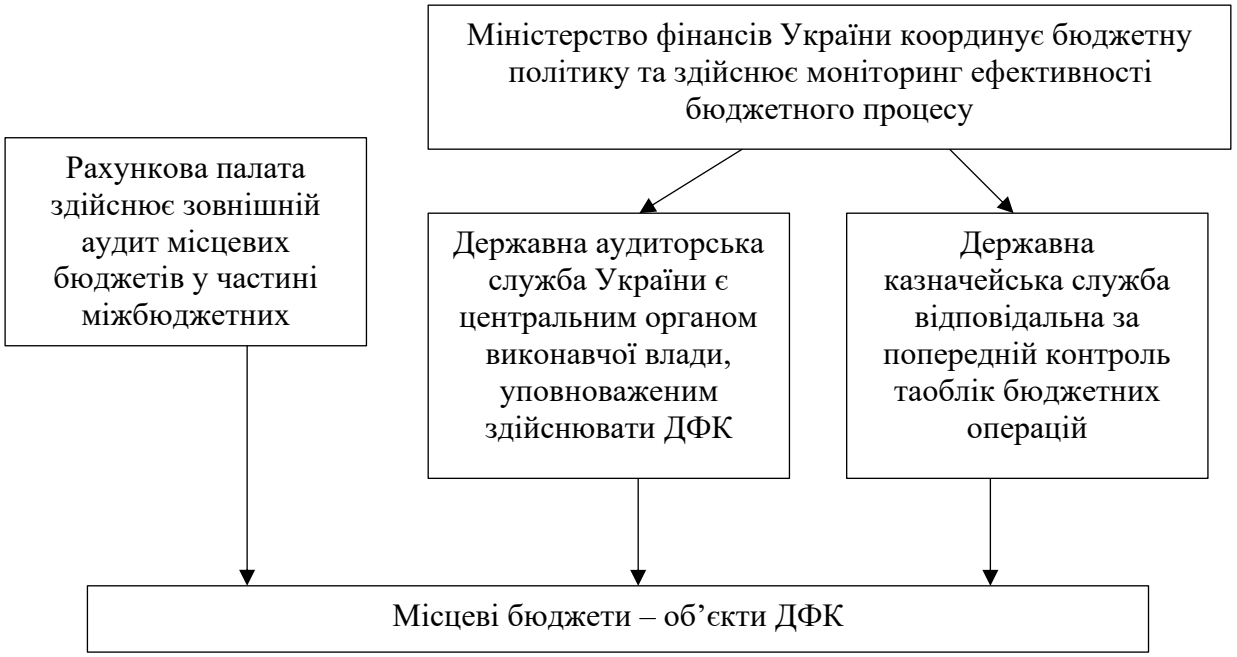

Рис. 1.3 Основні органи ДФК в Україні

Джерело: складено автором [7].

Державна аудиторська служба України посідає центральне місце в системі державного фінансового контролю, виконуючи ключову роль у забезпеченні прозорості та законності використання фінансових ресурсів, зокрема коштів місцевих бюджетів. Як центральний орган виконавчої влади, підпорядкований Міністерству фінансів України [15], ДАСУ здійснює державний фінансовий аудит, інспектування, перевірки дотримання бюджетної дисципліни та оцінює ефективність управління публічними коштами органами місцевого самоврядування, комунальними підприємствами та установами. Особливе значення має контроль за міжбюджетними трансфертами, а також за здійсненням

публічних закупівель на локальному рівні, що сприяє підвищенню підзвітності територіальних громад.

Рахункова палата України [16] функціонує як незалежний орган зовнішнього парламентського контролю, забезпечуючи об'єктивну оцінку законності та результативності використання коштів Державного бюджету, які передаються місцевим бюджетам у вигляді дотацій та субвенцій. Як підзвітний Верховній Раді орган, Рахункова палата здійснює стратегічний аудит бюджетних потоків, що сприяє підвищенню прозорості міжбюджетних відносин та запобіганню нецільовим витратам на місцевому рівні. Її діяльність забезпечує незалежну експертну оцінку ефективності формування та використання трансфертних ресурсів органами місцевого самоврядування.

Державна казначейська служба України [13] виконує важливу функцію попереднього та поточного контролю у процесі виконання місцевих бюджетів, виступаючи ключовою ланкою в системі фінансового забезпечення місцевого самоврядування. Як орган, підпорядкований Міністерству фінансів України [15], ДКСУ здійснює казначейське обслуговування місцевих бюджетів, реєстрацію бюджетних і фінансових зобов'язань, а також здійснення контрольних процедур під час проведення платежів, що гарантує не лише дотримання норм бюджетного законодавства, а й унеможливлює проведення несанкціонованих або нецільових витрат.

Органи місцевого самоврядування також мають обов'язок забезпечувати внутрішній контроль у межах власних повноважень, що є важливим елементом децентралізованої системи державного фінансового контролю. Фінансові органи здійснюють постійний внутрішній моніторинг виконання місцевого бюджету, забезпечуючи належний рівень фінансової дисципліни. Підрозділи внутрішнього аудиту, які створюються у головних розпорядників бюджетних коштів, виконують функції оцінювання систем управління, аналізу ризиків, виявлення порушень і надання рекомендацій щодо підвищення ефективності використання бюджетних ресурсів, що сприяє формуванню прозорої, ефективної та підзвітної системи управління місцевими фінансами.

Протягом останніх років ДАСУ здійснює системний ДФК, спрямований на забезпечення ефективного, законного та цільового використання державних коштів та ресурсів. На основі статистичних даних ДАСУ (рис. 1.4) відображено загальну кількість проведених заходів контролю, кількість перевірених фактів та об’єктів, що дозволяє оцінити масштаб діяльності ДАСУ та рівень фінансової дисципліни в державних органах та підприємствах.

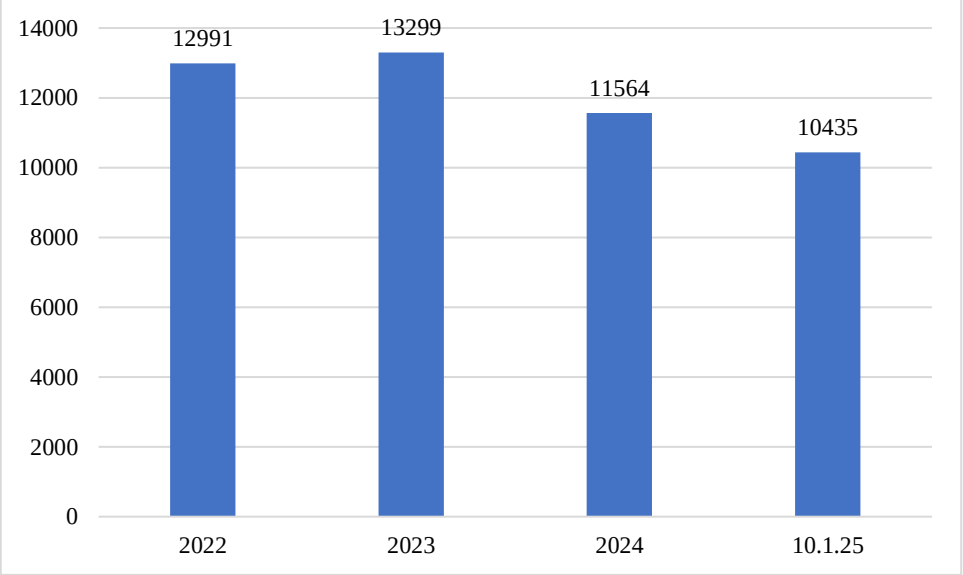

Рис. 1.4 Динаміка проведення заходів ДФК органами ДАСУ за 2022–2025 рр. одиниць

Джерело: складено на основі даних ДАСУ (додатки А, Б, В, Г) [26, 27, 28, 29].

Аналіз динаміки проведення заходів ДФК органами ДАСУ за період 2022–2025 років свідчить про певні коливання у масштабах контрольної діяльності. У 2022 році було здійснено 12 991 захід контролю, тоді як у 2023 році спостерігається незначне зростання до 13 299 заходів, що може свідчити про посилення наглядової функції органу. Проте у 2024 році кількість проведених заходів знизилася до 11 564, а станом на 1 жовтня 2025 року — до 10 435, що вказує на тенденцію скорочення обсягів контролю. Така динаміка може бути пов’язана з трансформацією методів здійснення державного фінансового контролю, оптимізацією процесів аудиту та зміною пріоритетів ДАСУ у відповідь на економічні та організаційні чинники. В цілому, отримані дані дозволяють зробити висновок про поступову концентрацію ресурсів органу на

ключових об’єктах контролю з метою підвищення ефективності та результативності аудиторської діяльності.

Структура проведення заходів ДФК органами ДАСУ відображає комплексний підхід до оцінки законності, ефективності та цільового використання державних коштів та ресурсів. На основі даних, представлених на рис. 1.4, демонструється розподіл заходів контролю за типами об’єктів, формами перевірок та методами аудиту, що дозволяє оцінити пріоритети діяльності ДАСУ та визначити основні напрями контролю.

Таблиця 1.3

Структура проведення заходів ДФК органами ДАСУ, одиниць

Показники	Роки				Зміни в абсолютних величинах	
	2022	2023	2024	01.10.2025	2025/ 2022	2025/ 2024
Проведено заходів державного фінансового контролю (всього), кількість (фактів, об'єктів)	12991	13299	11564	10435	-2556	-1129
Ревізій певного комплексу або окремих питань фінансово-господарської діяльності	446	713	749	578	132	-171
Ревізій виконання місцевих бюджетів	2	33	15	8	6	-7
Перевірок закупівель	587	395	400	598	11	198
Перевірок у складі робочих груп (комісійних перевірок)	0	0	0	0	0	0
Моніторингів закупівель	11958	12191	10415	9259	-2699	-1156

Джерело: складено на основі даних ДАСУ (додатки А, Б, В, Г) [26, 27, 28, 29].

Відповідно до табл. 1.3 структура проведенних заходів ДФК органами ДАСУ за період 2022–2025 років свідчить про суттєві зміни у пріоритетах контрольної діяльності. Загальна кількість заходів контролю зменшилася з 12 991 у 2022 році до 10 435 станом на 1 жовтня 2025 року, що відображає скорочення на 2 556 заходів за період та 1 129 порівняно з 2024 роком. При цьому, кількість ревізій певного комплексу або окремих питань фінансово-

господарської діяльності зросла до 749 у 2024 році, проте у 2025 році знизилася до 578, що свідчить про певну концентрацію ресурсів на ключових перевірках. Ревізії виконання місцевих бюджетів залишаються мінімальними, демонструючи незначні коливання від 2 у 2022 році до 8 у 2025 році. Перевірки закупівель мають тенденцію до зростання — з 587 у 2022 році до 598 у 2025 році, що підкреслює посилення контролю за публічними закупівлями, тоді як моніторинги закупівель за той самий період зменшилися з 11 958 до 9 259, що відображає трансформацію методів контролю. Загалом, отримані дані свідчать про поступове переорієнтування ДАСУ на більш ефективні та результативні форми контролю, зосереджуючи увагу на ключових аспектах фінансово-господарської діяльності та закупівельній сфері.

Оцінка діяльності основних органів державного фінансового контролю в Україні у сфері використання коштів місцевих бюджетів є ключовим елементом забезпечення ефективності та законності бюджетного процесу на регіональному рівні. Система контролю передбачає не лише перевірку правильності розподілу та цільового використання ресурсів, а й моніторинг результативності фінансової діяльності місцевих органів влади, що дозволяє виявляти ризики неефективного управління та потенційні порушення. Для комплексної оцінки діяльності контролюючих органів доцільно застосувати метод SWOT, який забезпечує систематизацію даних щодо сильних та слабких сторін їхньої роботи, а також ідентифікацію можливостей і загроз зовнішнього середовища. Результати такого аналізу (табл. 1.4) дозволяють сформувати науково обґрунтовані пропозиції щодо вдосконалення процедур державного фінансового контролю, оптимізації ресурсів та підвищення прозорості та результативності використання коштів місцевих бюджетів.

Таблиця 1.4

SWOT-аналіз діяльності ДАСУ у сфері контролю використання коштів місцевих бюджетів

Сильні сторони	Слабкі сторони
• ДАСУ функціонує на основі чіткої законодавчої та нормативної бази; • Аудитори мають високий рівень професійної підготовки та досвіду; • Контроль охоплює як законність, так і ефективність витрат; • Систематичне проведення ревізій та моніторингів забезпечує повноту оцінки.	• Обмежені фінансові та кадрові ресурси знижують обсяги перевірок; • Процедури контролю часто є тривалими та бюрократизованими; • Частина процесів здійснюється вручну, що підвищує ризик помилок; • Низька швидкість обробки даних зменшує оперативність реагування.
Можливості	**Загрози**
• Впровадження сучасних цифрових інструментів підвищить ефективність аудиту; • Співпраця з міжнародними організаціями дозволяє запозичувати передовий досвід; • Концентрація на ризикових об’єктах контролю підвищує результативність; • Оптимізація внутрішніх процедур може скоротити час перевірок.	• Економічна та політична нестабільність створює додаткові ризики для контролю; • Наявність корупційних схем на місцевому рівні ускладнює діяльність ДАСУ; • Часті зміни у законодавстві знижують передбачуваність процесів; • Перехід на нові цифрові системи потребує часу та ресурсів для адаптації.

Джерело: складено автором [12].

Таким чином, проведений аналіз сильних та слабких сторін, можливостей та загроз діяльності ДАСУ у сфері контролю використання коштів місцевих бюджетів дозволяє зробити низку висновків. Сильні сторони ДАСУ, зокрема законодавче та нормативне забезпечення, високий професійний рівень аудиторів, комплексний контроль та систематичне проведення ревізій та моніторингів, створюють надійну основу для ефективної та результативної діяльності. Водночас слабкі сторони, такі як обмежені ресурси, тривалість процедур, часткова ручна обробка даних та низька швидкість реагування, обмежують масштаб та оперативність контролю. Використання можливостей, зокрема цифрових технологій, міжнародної співпраці, концентрації на ризикових об’єктах та оптимізації внутрішніх процесів, дозволяє підвищити ефективність діяльності ДАСУ. Водночас загрози, серед яких економічна та політична нестабільність, корупційні ризики, часті зміни у законодавстві та

складність впровадження цифрових систем, вимагають розробки стратегічних заходів для мінімізації негативного впливу та забезпечення стабільності системи державного фінансового контролю.

Отже, загальна характеристика Державної аудиторської служби України та інших основних органів державного фінансового контролю свідчить про їх важливу роль у забезпеченні ефективного, законного та цільового використання коштів місцевих бюджетів. ДАСУ виступає ключовим суб'єктом контролю, здійснюючи ревізії, перевірки закупівель та моніторинги, що дозволяє оцінювати не лише законність витрат, а й результативність фінансово-господарської діяльності місцевих органів влади. Інші контролюючі органи, зокрема органи казначейства та місцеві контрольно-ревізійні служби, забезпечують додатковий рівень нагляду та взаємодіють із ДАСУ для комплексного аудиту бюджетних ресурсів. Така система контролю сприяє підвищенню прозорості, оптимізації використання державних коштів та мінімізації фінансових ризиків на місцевому рівні, що є критично важливим для стабільності та ефективності бюджетного процесу в Україні.

РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ ОРГАНІЗАЦІЇ ТА ПРОВЕДЕННЯ ПЕРЕВІРОК ВИКОРИСТАННЯ КОШТІВ МІСЦЕВИХ БЮДЖЕТІВ

2.1. Організація перевірок ефективності використання бюджетних коштів на місцевому рівні

Організація перевірок ефективності використання бюджетних коштів на місцевому рівні є ключовим елементом забезпечення фінансової дисципліни, прозорості та результативності діяльності органів місцевого самоврядування. У сучасних умовах децентралізації, коли значний обсяг фінансових ресурсів акумулюється на рівні територіальних громад, особливого значення набуває системне проведення контрольних заходів, спрямованих на оцінювання законності, цільового спрямування та економічної доцільності витрат. Ефективно організований механізм перевірок дозволяє своєчасно виявляти порушення, запобігати нераціональному використанню коштів та забезпечувати відповідність фінансових операцій стратегічним пріоритетам розвитку громади. Таким чином, контроль за ефективністю бюджетних видатків стає невід’ємною складовою управління публічними фінансами, сприяючи підвищенню довіри громадськості та підзвітності місцевої влади.

Перевірка ефективності використання бюджетних коштів на місцевому рівні є ключовим елементом державного фінансового контролю та внутрішнього контролю органів місцевого самоврядування (рис.2.1). Основною метою таких перевірок є оцінка економності, ефективності та результативності витрачання коштів місцевих бюджетів при реалізації програм і проектів територіальних громад. Організація контрольних заходів здійснюється відповідно до положень Бюджетного кодексу України [2], Закону України «Про основні засади здійснення державного фінансового контролю в Україні» [23] та підзаконних актів Кабінету Міністрів України [14], які регламентують методику проведення

перевірок, вимоги до оформлення результатів та критерії оцінювання ефективності використання бюджетних ресурсів.

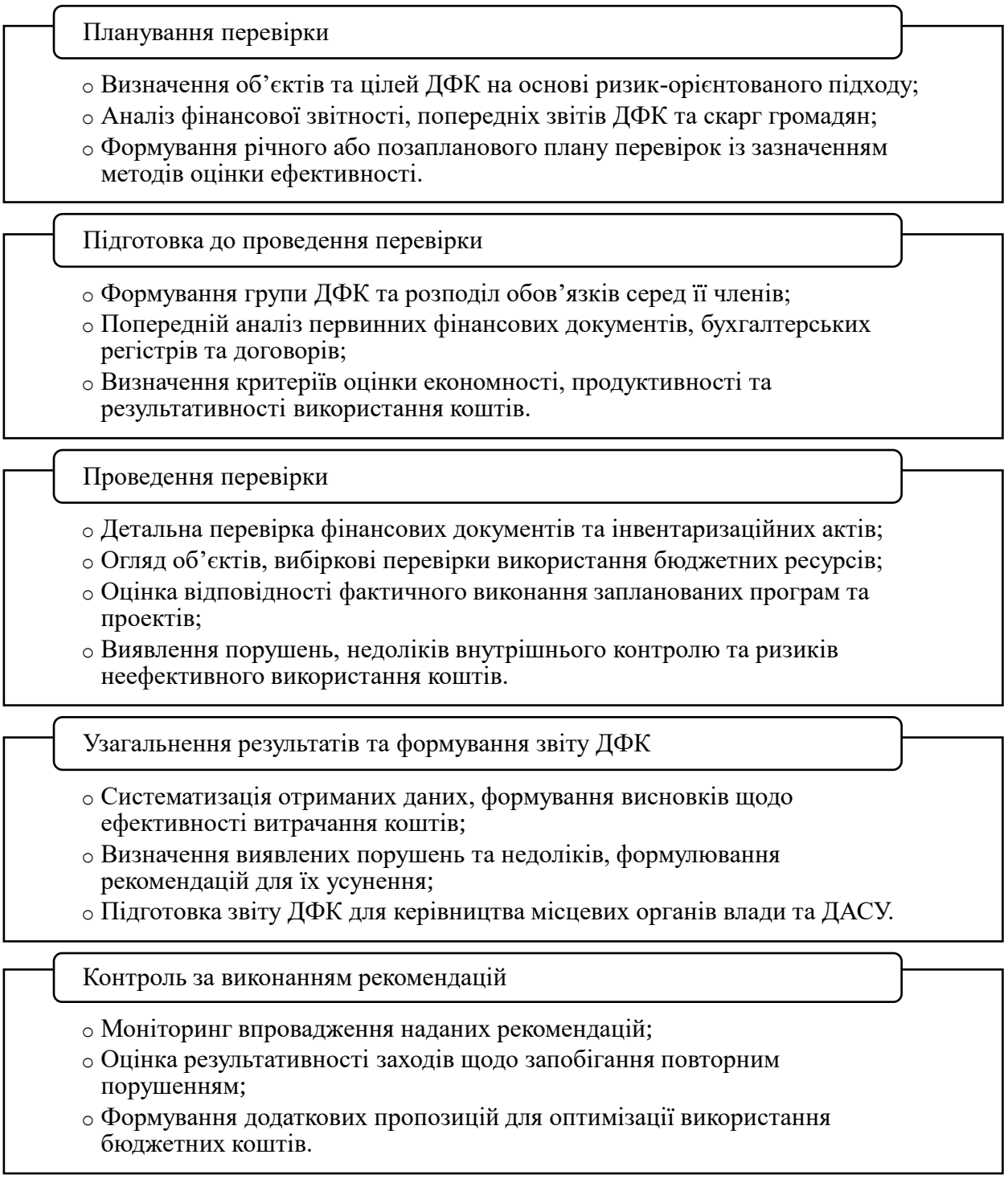

Рис.2.1 Процес організації перевірок ефективності використання бюджетних коштів на місцевому рівні ДАСУ

Джерело: складено на основі даних ДАСУ [12].

Організація перевірок ефективності використання бюджетних коштів на місцевому рівні є ключовим напрямом діяльності Державної аудиторської

служби України. Вона передбачає систематичне планування та проведення контролю за цільовим, ефективним і законним використанням фінансових ресурсів місцевих бюджетів. Організація перевірок здійснюється відповідно до Постанови Кабінету Міністрів України від 12 травня 2007 року № 698, яка затверджує Порядок проведення державного фінансового аудиту місцевих бюджетів ДАСУ та її міжрегіональними територіальними органами [22].

Згідно з цим порядком, ДФК на місцевому рівні включає етапи планування перевірок, підготовки і проведення аудиту, аналізу отриманих результатів та оформлення висновків із рекомендаціями щодо усунення порушень. Така організаційна структура забезпечує системність і прозорість контролю, а також сприяє підвищенню ефективності використання бюджетних коштів на регіональному рівні [12].

Таким чином, організаційні та нормативні засади проведення перевірок ДАСУ створюють ефективний механізм контролю за фінансовими ресурсами місцевих громад, забезпечуючи економію бюджетних коштів та підвищення результативності публічних фінансів.

Планування контрольного заходу ДФК щодо ефективності використання бюджетних коштів на місцевому рівні базується на системному та аналітичному підході та включає наступні етапи:

1) Перший етап формує фундамент аудиту, оскільки визначає напрями подальших досліджень та дозволяє здійснювати цілеспрямовану підготовку до виїзду на об’єкт. Він включає аналіз великих масивів фінансових та бюджетних даних, камеральну обробку звітності, а також вивчення результатів попередніх контрольних заходів для виявлення системних порушень і хронічних недоліків у використанні ресурсів. Ключовим інструментом на цьому етапі є ризик-орієнтований відбір об’єктів аудиту, що передбачає ідентифікацію розпорядників коштів або бюджетних програм із підвищеним ризиком неефективного управління. Критерії ризику включають значні обсяги фінансування, наявність системних порушень у минулому, складність реалізованих інфраструктурних проєктів або суспільний резонанс, що

виражається у скаргах громадян. Результатом аналітичної роботи є формування програми аудиту, у якій чітко визначаються методи оцінки ефективності, об’єкти контролю та параметри проведення річних або позапланових заходів ДФК, що забезпечує системність та цілеспрямованість перевірок [12].

2) Підготовчий етап у процесі ДФК є ключовим організаційним та методологічним компонентом, який забезпечує ефективність подального аудиту. На цьому етапі формується аудиторська група з урахуванням специфіки об’єкта перевірки, що передбачає визначення професійної компетентності та залучення фахівців вузького профілю, зокрема технічних експертів для оцінювання будівельних або інфраструктурних проєктів. Водночас здійснюється чіткий розподіл функціональних обов’язків між членами групи, визначаються межі їхніх повноважень та відповідальності, що забезпечує узгодженість та скоординованість дій під час проведення перевірки. Важливою складовою підготовки є поглиблений документальний аналіз, який передбачає вивчення договорів, тендерних матеріалів, облікових регістрів та іншої первинної документації для отримання повного уявлення про характер господарських операцій. На основі попереднього аналізу формується система критеріїв оцінювання ефективності, що включає показники економності, продуктивності та результативності. Економність дає змогу оцінити раціональність витрачання ресурсів та обґрунтованість цінових рішень; продуктивність характеризує співвідношення витрат та отриманих послуг чи робіт; результативність визначає рівень досягнення запланованих цілей бюджетної програми. Сукупність цих критеріїв забезпечує об’єктивність та комплексність майбутньої аудиторської оцінки [12].

3) Етап проведення перевірки є центральною фазою ДФК, оскільки саме на цьому етапі здійснюється безпосередня реалізація контрольних процедур та збір аудиторських доказів. У процесі роботи аудитори проводять суцільну або вибіркову верифікацію первинних фінансово-господарських документів з метою підтвердження їх достовірності, повноти та відповідності чинним нормативним вимогам. Така перевірка дозволяє встановити реальність здійснених операцій,

коректність відображення витрат у бухгалтерському обліку та наявність правових підстав для використання бюджетних коштів. Особлива увага приділяється операціям, які потенційно можуть містити ризики неефективного чи нецільового витрачання фінансових ресурсів. Важливою складовою польового етапу є проведення фактичного контролю, що охоплює огляд матеріальних активів, інвентаризацію, контрольні заміри виконаних будівельних робіт, а також перевірку наявності обладнання та інших матеріальних ресурсів, що забезпечує можливість зіставити фактичний стан активів із даними обліку та виявити можливі розбіжності або порушення. Паралельно здійснюється оцінка відповідності діяльності розпорядника коштів вимогам законодавства та параметрам бюджетної програми (compliance audit). На цьому етапі ідентифікуються факти нецільового використання коштів, можливі фінансові втрати та недоліки у системі внутрішнього контролю, що дозволяє сформувати об’єктивну картину ефективності управління бюджетними ресурсами на місцевому рівні [12].

4) Узагальнення результатів перевірки є завершальним етапом державного фінансового контролю, який забезпечує перехід від зібраних у ході аудиту даних до формування цілісних висновків, що мають як юридичне, так і управлінське значення. На цьому етапі здійснюється систематизація аудиторських доказів, групування встановлених фактів та аналіз причинно-наслідкових зв’язків, що дозволяє сформувати об’єктивне професійне судження щодо рівня ефективності використання бюджетних коштів. Узагальнені результати відображають не лише виявлені порушення чи недоліки, а й оцінку фінансових ризиків, внутрішнього контролю та загальну спроможність розпорядника забезпечувати раціональне управління ресурсами. Формулювання висновків та рекомендацій ґрунтується на ретельно перевірених доказах та має містити чіткі, обґрунтовані та практично орієнтовані пропозиції. Рекомендації спрямовуються на усунення першопричин порушень, удосконалення процедур управління бюджетними програмами та мінімізацію аналогічних ризиків у майбутньому. Фінальним результатом етапу є підготовка офіційного Акта ревізії

або Аудиторського звіту, який подається органам місцевого самоврядування для забезпечення управлінського реагування. У разі виявлення ознак правопорушень матеріали можуть бути передані до Державної аудиторської служби України або відповідних правоохоронних органів, що забезпечує належне правове врегулювання виявлених фактів [12].

5) Етап контролю за виконанням рекомендацій є невід'ємною складовою циклу державного фінансового контролю, оскільки забезпечує зворотний зв'язок та дозволяє оцінити реальний вплив аудиторського втручання на діяльність розпорядника бюджетних коштів. Після завершення основної перевірки здійснюється систематичний моніторинг стану виконання рекомендацій, визначених в акті ревізії або аудиторському звіті. Такий моніторинг передбачає аналіз документального підтвердження вжитих заходів, оцінку їх відповідності встановленим вимогам та контроль дотримання термінів виконання. Даний процес дає змогу визначити, наскільки запропоновані аудитором рішення були інтегровані в практику управління бюджетними ресурсами. У межах пост-аудиторського контролю важливим елементом є оцінка превентивного ефекту, тобто визначення того, чи призвели впроваджені заходи до зниження ймовірності повторних порушень та підвищення якості внутрішніх процесів управління. На основі отриманих даних аудитори формують пропозиції щодо оптимізації організаційних та нормативних механізмів на рівні місцевої влади, що спрямовано на системне вдосконалення фінансового контролю та підвищення ефективності реалізації бюджетної політики. Таким чином, пост-аудит забезпечує завершеність контрольного циклу та створює умови для сталого покращення управління публічними фінансами [12].

Отже, організація перевірок ефективності використання бюджетних коштів на місцевому рівні є комплексним процесом, що охоплює всі етапи державного фінансового контролю — від ризик-орієнтованого планування та підготовки аудиторської групи до проведення польових процедур, узагальнення результатів та пост-аудиторного моніторингу. Такий підхід забезпечує не лише виявлення порушень і неефективних управлінських практик, але й формує умови

для їх усунення та запобігання повторним недолікам. Завдяки системності, доказовості та орієнтації на підвищення результативності місцевих бюджетних програм, організація перевірок сприяє зміцненню фінансової дисципліни, підвищенню прозорості діяльності органів місцевого самоврядування та покращенню якості управління публічними фінансами в цілому.

2.2. Аналіз проведення перевірок та результатів державного фінансового контролю за використанням коштів місцевих бюджетів

Аналіз проведення перевірок та результатів державного фінансового контролю за використанням коштів місцевих бюджетів є ключовим інструментом оцінювання ефективності функціонування системи публічних фінансів на місцевому рівні. У сучасних умовах децентралізації та розширення фінансової автономії територіальних громад значно зростає відповідальність органів місцевого самоврядування за раціональне, прозоре та цільове використання бюджетних ресурсів. Саме тому державний фінансовий контроль, здійснюваний ДАСУ, набуває стратегічного значення, забезпечуючи об’єктивну оцінку діяльності розпорядників коштів, виявлення порушень, неефективних управлінських рішень та фінансових ризиків. Комплексний аналіз результатів таких перевірок дозволяє не лише визначити проблемні аспекти бюджетного процесу, але й сформувати дієві рекомендації для підвищення якості фінансового менеджменту та зміцнення бюджетної дисципліни на місцевому рівні.

Методика проведення перевірок ДФК Державною аудиторською службою України ґрунтується на застосуванні технологічної (дорожньої) карти інспектора, що виступає невід’ємним додатком до Інструкції з організації та здійснення внутрішнього контролю. Зазначена технологічна карта детально регламентує кожну стадію виконання контрольного заходу, визначаючи послідовність процедур, функціональні обов’язки учасників процесу, логіку прийняття управлінських рішень та порядок документального супроводу. Вона містить чітко окреслені умови та строки реалізації контрольних дій, перелік

відповідальних виконавців, а також опис необхідних вхідних та вихідних документів, що забезпечує стандартизацію, прозорість та відтворюваність аудиторських процедур. Такий підхід сприяє уніфікації методології ДФК, підвищенню якості аудиторських доказів та мінімізації суб'єктивізму в роботі інспекторів, що в цілому підсилює ефективність державного фінансового контролю [12].

Ключовим структурним компонентом технологічної карти є послідовне впорядкування операцій за порядковими номерами із чітким відображенням їх логічної відповідності загальному процесу державного фінансового контролю. Кожна операція подається у стислому, але змістовному описі, із зазначенням відповідального виконавця та формату необхідної документації — електронної чи друкованої. У разі застосування інспектором спеціалізованого програмного забезпечення для автоматизації аналітичних розрахунків або формування первинних висновків, це фіксується як обов'язковий елемент процедури. Якщо ж автоматизовані інструменти не використовуються, технологічна карта також містить відповідну позначку, що забезпечує єдину логіку виконання операцій та виключає довільне трактування послідовності дій [12].

Завдяки впровадженню технологічної карти Державна аудиторська служба України отримує можливість більш ефективно планувати, координувати та реалізовувати заходи державного фінансового контролю на всіх етапах. Стандартизована структура контрольних процедур підвищує якість аудиторських перевірок, забезпечує належний рівень їх об'єктивності та сприяє формуванню комплексної оцінки ефективності, законності та цільового використання державних ресурсів. Крім того, уніфікація процесних вимог підсилює професійну відповідальність інспекторів та гарантує прозорість діяльності ДАСУ, що є ключовою умовою довіри до системи державного фінансового контролю [12].

Проведення перевірок та отримання результатів державного фінансового контролю за використанням коштів місцевих бюджетів здійснюється у кількох основних формах. До них належать державні фінансові аудити, інспектування,

моніторинг та перевірки закупівель, а також аналіз ефективності бюджетних програм (табл. 2.1).

Таблиця 2.1

Форми проведення перевірок ДФК за використанням коштів місцевих бюджетівДАСУ

Форма контролю	Мета проведення	Основні завдання	Очікувані результати
Державний фінансовий аудит	Перевірка законності, ефективності та цільового використання бюджетних коштів	Аналіз фінансових документів, оцінка дотримання законодавства, виявлення порушень	Висновки про стан фінансової дисципліни, рекомендації щодо усунення порушень
Інспектування	Контроль окремих об’єктів або видів діяльності	Огляд діяльності підрозділів, перевірка окремих операцій та документів	Виявлення конкретних недоліків і порушень у діяльності підконтрольних установ
Моніторинг	Систематичне спостереження за використанням коштів	Збір та аналіз інформації в динаміці, порівняння планових і фактичних показників	Попередження ризиків неефективного використання коштів, оперативні рекомендації
Перевірки закупівель	Контроль закупівель товарів, робіт і послуг за бюджетні кошти	Перевірка відповідності процедур закупівель законодавству, оцінка економічності та прозорості закупівель	Виявлення порушень у проведенні закупівель, пропозиції щодо їх усунення
Аналіз ефективності бюджетних програм	Оцінка результативності використання коштів за конкретними програмами	Визначення досягнення цілей програм, аналіз співвідношення витрат та результатів	Рекомендації щодо оптимізації бюджетних програм та підвищення їх ефективності

Джерело: складено на основі даних ДАСУ [12].

Кожна з форм ДФК має власні процедурні особливості, інструментарій та методологічні підходи, що дозволяє комплексно оцінити законність, результативність та ефективність витрачання бюджетних ресурсів на місцевому рівні. Такий багаторівневий підхід забезпечує комплексність контролю та сприяє

прийняттю обґрунтованих управлінських рішень щодо усунення виявлених порушень.

ДАСУ здійснює контроль за використанням коштів місцевих бюджетів через комплекс перевірок, які проводяться у відповідності до чинного законодавства та методичних рекомендацій. Основними цілями таких перевірок є забезпечення законності, ефективності, цільового та результативного використання бюджетних коштів, а також запобігання фінансовим порушенням.

1) Підготовчий етап - перед початком перевірки ДАСУ формує план контролю, у якому визначаються об’єкти перевірки, її мета, строки та методи здійснення. Під час підготовки аналізуються фінансові документи, попередні висновки аудиторів, звіти про використання бюджетних коштів та інші інформаційні ресурси. Важливою складовою є визначення ризиків і потенційних проблемних зон, що дозволяє ефективно спрямувати ресурси на найбільш критичні напрямки [12].

2) Проведення контрольних заходів ДАСУ здійснюється у кілька послідовних етапів, що забезпечують комплексну оцінку використання коштів місцевих бюджетів: спершу проводиться документальна перевірка фінансових і бухгалтерських документів, договорів та звітів про витрати; далі здійснюється фактична перевірка, яка включає огляд об’єктів контролю, інспектування підрозділів та матеріальних ресурсів; на заключному етапі здійснюється оцінка ефективності, що передбачає аналіз відповідності витрат встановленим цілям бюджетних програм та доцільності використання коштів. Крім того, ДАСУ застосовує спеціальні інструменти контролю, зокрема перевірки закупівель, моніторинг фінансових потоків та аналіз виконання бюджетних програм у динаміці, що дозволяє забезпечити всебічний і системний підхід до державного фінансового контролю [12].

3) Оформлення результатів перевірки здійснюється за підсумками перевірки та складається звіт, який містить висновки про законність, цільове використання та ефективність витрат бюджетних коштів. У звіті зазначаються виявлені порушення, недоліки в організації фінансової діяльності та

рекомендації щодо їх усунення. Документ може мати форму акту, довідки або аналітичного висновку залежно від виду перевірки [12].

4) Результати контролю використовуються для підвищення фінансової дисципліни органів місцевого самоврядування та інших розпорядників бюджетних коштів. Висновки ДАСУ впливають на планування подальших перевірок, формування управлінських рішень та удосконалення бюджетної політики на місцевому рівні [12].

Таким чином, проведення перевірок державного фінансового контролю ДАСУ за використанням коштів місцевих бюджетів забезпечує всебічну оцінку законності, ефективності та цільового використання коштів, сприяє виявленню порушень та недоліків у фінансовій діяльності органів місцевого самоврядування та формує підґрунтя для підвищення фінансової дисципліни й оптимізації бюджетних програм.

Аналіз проведення перевірок державного фінансового контролю за використанням коштів місцевих бюджетів є важливим інструментом оцінки ефективності функціонування системи управління фінансовими ресурсами на місцевому рівні. Він дозволяє визначити якість планування, цільовості та результативності витрачання бюджетних коштів, а також виявити ризикові зони, порушення та недоліки у діяльності органів місцевого самоврядування. Дані таблиці 2.2 відображають ключові показники контрольної діяльності за досліджувані роки, що створює можливість не лише оцінити динаміку проведених перевірок, а й виявити тенденції у сфері державного фінансового контролю. Окреме значення має зіставлення темпів зростання чи зниження кількості контрольних заходів із фінансовими обсягами місцевих бюджетів та змінами нормативно-правового регулювання, що дозволяє повніше оцінити, наскільки ефективно Державна аудиторська служба України реагує на виклики бюджетного процесу та забезпечує належний рівень фінансової дисципліни. У цілому аналіз таблиці 2.2 сприяє формуванню комплексного уявлення про стан контролю за використанням коштів місцевих бюджетів та дає підґрунтя для подальшого вдосконалення механізмів державного фінансового контролю.

Таблиця 2.2

Аналіз проведення перевірок ДФК за використанням коштів місцевих бюджетів у 2022–2025 рр. кількість (фактів, об'єктів)

Показники	Роки				Зміни в абсолютних величинах	
	2022	2023	2024	01.10.2025	2025/ 2022	2025/ 2024
1. Проведено державних фінансових аудитів (всього), у тому числі:	159	205	213	141	-18	-72
- виконання місцевих бюджетів	14	47	64	69	55	5
- виконання бюджетних програм	20	36	44	20	0	-24
2. Залучено до участі територіальні органи:	47	128	151	40	-7	-111
- під час проведення аудитів виконання місцевих бюджетів	11	8	15	15	4	0
- під час проведення аудитів виконання бюджетних програм	19	86	65	4	-15	-61
3. Проведено збір інформації, відомостей та даних (всього), у тому числі:	322	911	806	2226	1904	1420
- під час проведення аудитів виконання місцевих бюджетів	123	258	296	440	317	144
- під час проведення аудитів виконання бюджетних програм	73	480	288	1458	1385	1170
4. Проведено зустрічних звірок (всього), у тому числі:	161	149	145	143	-18	-2
- під час проведення аудитів виконання місцевих бюджетів	54	5	2	1	-53	-1
- під час проведення аудитів виконання бюджетних програм	4	9	10	7	3	-3
5. Проведено ревізій, ініційованих:	102	113	129	93	-9	-36
- під час проведення аудитів виконання місцевих бюджетів	26	35	60	57	31	-3
- під час проведення аудитів виконання бюджетних програм	6	19	13	10	4	-3

Джерело: складено на основі даних ДАСУ [33].

Відповідно до табл. 2.2 аналіз динаміки показників проведення державного фінансового контролю за використанням коштів місцевих бюджетів свідчить про суттєве посилення уваги Державної аудиторської служби України до ефективності, законності та результативності управління фінансовими

ресурсами територіальних громад. Зокрема, простежується стабільне зростання обсягів аудиту виконання місцевих бюджетів: кількість таких аудитів збільшилася з 14 у 2022 році до 69 станом на 1.10.2025, що демонструє приріст на 55 перевірок, що вказує на поступове зміщення акценту ДФК у бік місцевих фінансів, що є закономірною реакцією на процеси бюджетної децентралізації та розширення фінансової автономії громад.

Водночас зростання обсягів збору інформації під час аудитів виконання місцевих бюджетів (на 317 одиниць у 2025 р. порівняно з 2022 р.) підтверджує зміцнення аналітичної складової контролю, що забезпечує підвищення повноти доказової бази та розширює можливості для об'єктивної оцінки використання бюджетних ресурсів на місцях. Разом з тим різке скорочення зустрічних звірок зі зниженням показника з 54 до 1 за 2022–2025 рр. може свідчити про зміну методологічних підходів або зростання ролі інших інструментів контролю, що потребує додаткових досліджень.

Значне збільшення кількості ревізій, ініційованих у межах аудитів місцевих бюджетів з 26 у 2022 р. до 57 у 2025 р., свідчить про посилення інспекційного компоненту ДФК та реагування на виявлені порушення або ризики, що демонструє підвищення ефективності процесу контролю, оскільки ревізії дозволяють забезпечити глибшу перевірку фактів та виявити фінансові порушення, які мають вплив на економічну безпеку громад.

У цілому динаміка показників підтверджує, що ДАСУ системно підсилює ДФК у сфері місцевих бюджетів, активно адаптуючи інструменти та методи контролю до сучасних викликів. Зростання частки перевірок, аналітичних процедур та ініційованих ревізій у сегменті місцевих фінансів свідчить про формування більш комплексної та проактивної моделі нагляду, орієнтованої на підвищення фінансової дисципліни, прозорості та ефективності управління коштами територіальних громад.

Аналіз відомостей про виявлені порушення та недоліки в діяльності органів місцевого самоврядування під час використання коштів місцевих бюджетів дозволяє оцінити ефективність державного фінансового контролю

(ДФК) та своєчасність реагування Державної аудиторської служби України на порушення фінансової дисципліни. Розгляд даних, представлених на рис. 2.2, демонструє масштаби виявлених порушень, їх динаміку за роками та особливості, пов'язані з контролем виконання місцевих бюджетів, що дає можливість визначити пріоритетні напрями удосконалення механізмів нагляду та підвищення прозорості управління бюджетними ресурсами на місцевому рівні.

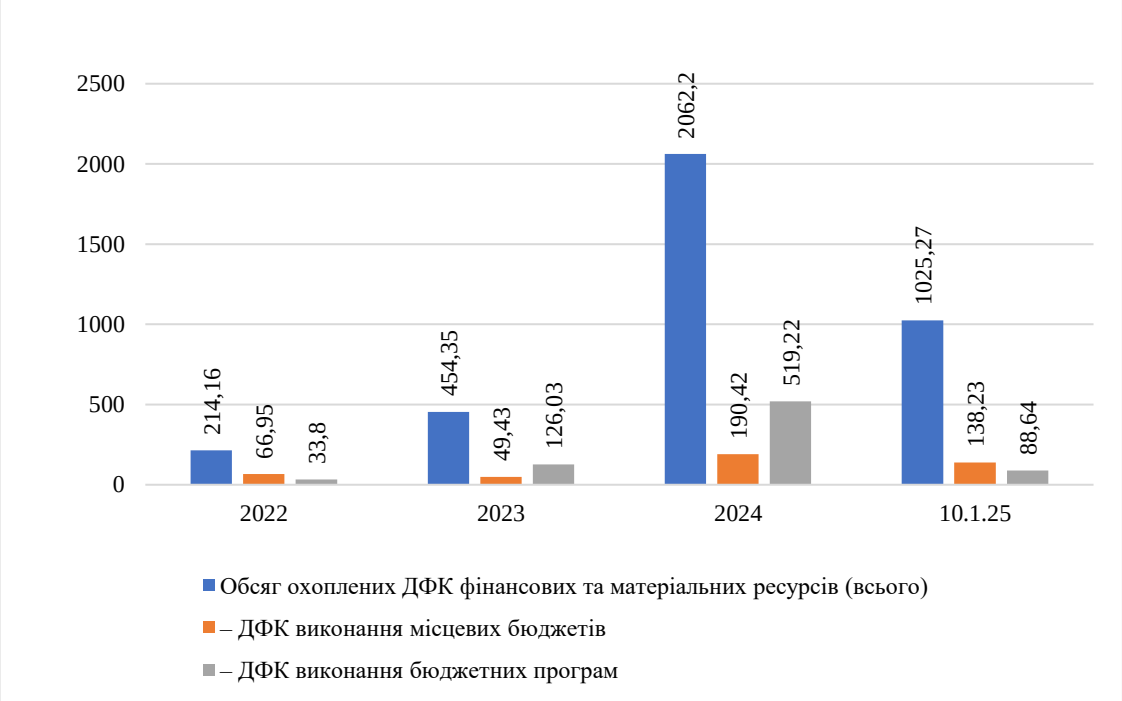

Рис. 2.2 Відомості про виявлені порушення та недоліки державного фінансового контролю за використанням коштів місцевих бюджетів, млрд грн

Джерело: складено на основі даних ДАСУ [33].

Згідно рис. 2.2 аналіз відомостей про виявлені порушення та недоліки під час здійснення ДФК за використанням коштів місцевих бюджетів свідчить про суттєві коливання обсягів охоплених ресурсів та динамічне реагування контрольних органів на зміну фінансових ризиків. Загальний обсяг фінансових та матеріальних ресурсів, охоплених ДФК, демонструє різке зростання у 2024 році — до 2062,20 млрд грн, що в кілька разів перевищує показники попередніх років, що свідчить про розширення спектра контрольних заходів, ймовірне збільшення кількості великих інвестиційних та інфраструктурних проєктів, а також підвищення ризиковості окремих напрямів бюджетного фінансування.

Особливо важливою є динаміка ДФК за виконанням місцевих бюджетів, оскільки саме цей сегмент безпосередньо відображає ефективність фінансового управління на рівні територіальних громад. Зростання обсягу контрольованих ресурсів до 190,42 млрд грн у 2024 році вказує на підвищення уваги ДАСУ до місцевих бюджетів та необхідність посилення нагляду в умовах децентралізації. Часткове зниження показника в 2025 році до 138,23 млрд грн може бути пов’язане зі змінами у структурі місцевих видатків або оптимізацією контрольних процедур, однак загальний рівень охоплення залишається високим і свідчить про системність контролю на місцевому рівні.

ДФК виконання бюджетних програм демонструє значну варіативність: різке зростання до 519,22 млрд грн у 2024 році підкреслює необхідність реагування на високі ризики неефективності та порушень у програмно-цільовому бюджетуванні. Зменшення цього показника у 2025 році до 88,64 млрд грн може свідчити про завершення масштабних аудитів або зниження інтенсивності фінансування певних програм, що вплинуло на обсяг контрольованих ресурсів.

У сукупності отримані дані підтверджують, що система ДФК є адаптивною та чутливою до змін у бюджетному середовищі. Зростання охоплення ресурсів у сфері місцевих бюджетів свідчить про важливість цього напряму для забезпечення прозорості, законності та результативності використання публічних коштів. Динаміка показників також підкреслює потребу в подальшому вдосконаленні механізмів контролю з метою підвищення фінансової дисципліни та зменшення кількості порушень на місцевому рівні.

За даними «Публічний звіт Голови ДАСУ Алли Басалаєвої» [1] особлива увага у звітному періоді була зосереджена на результатах державного фінансового контролю за виконанням місцевих бюджетів, що є ключовим елементом забезпечення прозорості та ефективності використання ресурсів територіальних громад. У 2024 році ДАСУ завершено 64 державні фінансові аудити виконання бюджетів громад, а також проведено 15 ревізій, що дозволило охопити контрольними процедурами понад 209 млрд грн бюджетних ресурсів. У

ході контрольних дій виявлено порушення та недоліки на суму близько 14 млрд грн, з яких порушення, що призвели до фактичних фінансових втрат або збитків, становили 1,2 млрд грн. Така динаміка підтверджує необхідність удосконалення системи внутрішнього контролю в органах місцевого самоврядування та підвищення якості бюджетного управління [1].

Зауважені збитки мають суттєве регіональне вимірювання: найбільші втрати зафіксовано в обласних центрах, де масштаби місцевих бюджетів є найбільш значними. Зокрема, у місті Одеса сума встановлених збитків становила майже 969 млн грн, у Львові – 848 млн грн, у Тернополі – 147,7 млн грн. Такі результати вказують на наявність системних проблем у сфері управління коштами громад та підтверджують необхідність посилення аудиторського супроводу великих муніципальних проєктів [1].

Керівництво ДАСУ наголосило, що у 2025 році контроль за місцевими бюджетами залишатиметься пріоритетним напрямом роботи аудитора, що пояснюється критичною важливістю ресурсів, спрямованих на відновлення регіонів у період воєнних викликів, забезпечення безпечних умов проживання населення та реалізацію соціально значущих програм. Забезпечення прозорості та недопущення зловживань під час використання таких коштів є фундаментальною передумовою для збалансованого розвитку територіальних громад [1].

Важливою складовою діяльності ДАСУ залишається співпраця з правоохоронними органами у сфері протидії бюджетним правопорушенням. Упродовж року правоохоронним структурам передано 1124 матеріали контрольних заходів, а ще у 1042 випадках надано інформацію про результати державного фінансового контролю. За переданими матеріалами розпочато 425 досудових розслідувань, а за результатами наданих інформацій – 43 провадження. Крім того, до кримінальних проваджень долучено 371 матеріал контрольних заходів та 95 інформаційних повідомлень. На підставі цих матеріалів правоохоронними органами вручено 168 письмових повідомлень про підозру, а також 5 підозр – за результатами опрацювання інформацій ДФК. Така

взаємодія підсилює превентивний ефект державного фінансового контролю та сприяє формуванню дієвого механізму відповідальності за порушення у сфері управління публічними коштами [1].

Результати ДФК за використанням коштів місцевих бюджетів включають комплексний підхід, який охоплює не лише фіксацію фактів порушень та недоліків, але й формування системи практичних рекомендацій, спрямованих на їх усунення. Констатація порушень передбачає детальний аналіз кожного випадку незаконного або нецільового використання коштів, перевищення видатків, невиконання бюджетних програм, а також оцінку недоліків у системі внутрішнього контролю органів місцевого самоврядування. На підставі цих даних формуються конкретні пропозиції щодо усунення виявлених недоліків, що можуть включати заходи з відшкодування завданих збитків, усунення процедурних порушень та вдосконалення організаційних структур фінансового управління.

Науково обґрунтовані рекомендації ДФК також спрямовані на підвищення ефективності внутрішньої системи контролю в органах місцевого самоврядування, що передбачає впровадження або вдосконалення механізмів моніторингу та оцінки бюджетних потоків, формування ризик-орієнтованих процедур аудиту, розробку стандартів документального оформлення та контролю виконання фінансових операцій. Крім того, пропозиції ДАСУ передбачають підвищення прозорості використання коштів шляхом систематичного оприлюднення результатів перевірок, створення відкритих баз даних та інтеграції електронних інструментів для обліку й контролю бюджетних ресурсів [13].

Впровадження рекомендацій ДФК сприяє комплексному зниженню ризиків неефективного чи незаконного використання коштів місцевих бюджетів, що забезпечує підвищення фінансової дисципліни на рівні територіальних громад, зміцнення довіри до органів місцевого самоврядування та ефективне управління публічними ресурсами. У науковому та практичному контексті такі результати підтверджують роль державного фінансового контролю як

ключового механізму забезпечення прозорості, законності та результативності бюджетного процесу на місцевому рівні, що має стратегічне значення для стійкого розвитку територіальних громад та раціонального використання публічних коштів.

Отже, аналіз проведення перевірок та результатів державного фінансового контролю за використанням коштів місцевих бюджетів свідчить про системну та комплексну роботу ДАСУ у забезпеченні законності, ефективності та цільового використання публічних ресурсів на місцевому рівні. Дані показують значне охоплення фінансових і матеріальних ресурсів, виявлення порушень та недоліків у бюджетній дисципліні, а також підготовку науково обґрунтованих рекомендацій щодо їх усунення та вдосконалення внутрішніх контрольних механізмів. Результати перевірок демонструють позитивний вплив ДФК на підвищення прозорості управління коштами місцевих бюджетів, зменшення ризиків неефективного або незаконного використання ресурсів і зміцнення фінансової дисципліни органів місцевого самоврядування, що підтверджує ключову роль контролю у забезпеченні ефективного та раціонального використання публічних коштів.

РОЗДІЛ 3. НАПРЯМИ ВДОСКОНАЛЕННЯ ДЕРЖАВНОГО ФІНАНСОВОГО КОНТРОЛЮ НА МІСЦЕВОМУ РІВНІ

Напрями вдосконалення державного фінансового контролю на місцевому рівні спрямовані на підвищення ефективності, прозорості та законності використання коштів місцевих бюджетів. У сучасних умовах децентралізації та зростання обсягів фінансових ресурсів особливого значення набувають удосконалення процедур планування та проведення контрольних заходів, інтеграція цифрових технологій для автоматизації збору та аналізу даних, посилення внутрішніх механізмів аудиту та моніторингу, а також розробка чітких рекомендацій щодо усунення виявлених порушень. Оптимізація цих напрямів дозволяє не лише своєчасно виявляти недоліки, а й підвищувати фінансову дисципліну органів місцевого самоврядування, забезпечуючи ефективне та цільове використання публічних коштів [36].

ДФК на місцевому рівні є ключовим механізмом забезпечення законності, ефективності та цільового використання коштів місцевих бюджетів. ДФК спрямований на запобігання порушенням фінансової дисципліни, підвищення прозорості бюджетного процесу та зміцнення фінансової стабільності територіальних громад. Однак, попри важливу роль контролю, існують суттєві проблеми, що обмежують його ефективність та результативність. Проблеми державного фінансового контролю на місцевому рівні включають:

1) Обмеженість ресурсів та кадрового потенціалу – недостатня чисельність та кваліфікація аудиторів у територіальних органах ДАСУ знижує можливості проведення комплексних перевірок усіх об’єктів контролю;

2) Неефективна координація між органами контролю – відсутність належної взаємодії між ДАСУ, місцевими органами влади та іншими контролюючими структурами призводить до дублювання перевірок та затримок у реагуванні на порушення [12];

3) Обмежене використання сучасних інформаційних технологій – недостатнє впровадження автоматизованих систем обліку та аналітики ускладнює швидкий збір та обробку даних, що зменшує оперативність контролю;

4) Недосконаліть методик оцінки ризиків та ефективності – відсутність чітких критеріїв оцінки ризикових операцій і результативності використання коштів обмежує можливості попередження порушень та оптимізації контрольних процедур;

5) Системні порушення та недоліки у місцевих бюджетах – нецільове або неефективне використання ресурсів, порушення процедур фінансового управління та недотримання бюджетної дисципліни ускладнюють досягнення очікуваних результатів контролю [12].

Вище зазначенні проблеми свідчать про необхідність комплексного вдосконалення державного фінансового контролю на місцевому рівні, що передбачає оптимізацію ресурсів, підвищення кваліфікації персоналу, впровадження цифрових інструментів та удосконалення методик аудиту.

У контексті триваючого воєнного стану система ДФК на місцевому рівні стикається з низкою специфічних викликів, серед яких – значні невикористані залишки субвенцій на відновлення інфраструктури, підвищені ризики корупційних проявів у процесі прискорених закупівель, обмежена мобільність аудиторів у прифронтових громадах та необхідність забезпечення балансу між строгим контролем та оперативністю видатків на оборонні та відновлювальні потреби. Аналіз офіційних звітів Державної аудиторської служби України, постанов Кабінету Міністрів України, а також «Стратегії реформування системи управління державними фінансами на 2022–2025 роки» (розпорядження КМУ № 1805-р) [34] дозволяє виділити ключові напрями вдосконалення ДФК (рис. 3.1), орієнтовані на адаптацію контрольних процедур до умов воєнного часу та підвищення ефективності управління публічними фінансами в умовах високих ризиків і обмежених ресурсів.

Рис. 3.1 Напрями вдосконалення державного фінансового контролю на місцевому рівні

Джерело: розроблено автором

1) Першим пріоритетним напрямом вдосконалення ДФК на місцевому рівні є гнучкість і адаптація процедур контролю до воєнних ризиків, що передбачає тимчасове спрощення планових ревізій у прифронтових та деокупованих громадах із застосуванням дистанційного моніторингу, скорочення строків реагування на критичні порушення до 10–15 днів для об'єктів відновлення інфраструктури та із виключенням періодів, коли перевірки фізично неможливі (обстріли, окупація). Реалізація цих заходів дозволяє зменшити бюрократичне навантаження на громади, прискорити освоєння субвенцій та мінімізувати ризики повторних руйнувань неконтрольованих об'єктів.

2) Другим напрямом є посилення внутрішнього аудиту та контролю в органах місцевого самоврядування. Впровадження обов'язкових підрозділів внутрішнього аудиту в ОТГ з населенням понад 50 тис. за стандартами INTOSAI [31], навчання кадрів із акцентом на воєнні ризики та інтеграція внутрішнього

аудиту з державною системою внутрішнього фінансового контролю дозволяють підвищити превентивну функцію контролю на місцях і знизити залежність від зовнішніх перевірок. Очікуваний ефект включає скорочення кількості порушень на 20–30% та підвищення ефективності управління бюджетними ресурсами в умовах обмеженого доступу аудиторів.

3) Третім напрямом є цифровізація та впровадження ризик-орієнтованого підходу з урахуванням воєнних загроз. Інтеграція ДАСУ з платформами ProZorro [17] , Spending.gov.ua [5] та казначейською системою дозволяє здійснювати моніторинг видатків у режимі реального часу, а використання AI-модулів для автоматичного виявлення ризиків, зокрема завищення цін на будівельні матеріали, підвищує ефективність контролю. Створення захищених хмарних сховищ для документів ОТГ забезпечує безпеку даних від кібератак та фізичних руйнувань. Такі заходи сприяють переходу від реактивного до проактивного контролю та економії значних фінансових ресурсів навіть у складних умовах війни.

4) Четвертим напрямом є розмежування функцій ДАСУ та Рахункової палати з акцентом на воєнне відновлення. Законодавчо закріплено, що ДАСУ здійснює оперативний контроль всіх місцевих бюджетів, тоді як Рахункова палата відповідає за стратегічні аудити ефективності субвенцій на відновлення та прифронтові громади. Спільні робочі групи з аудиту Фонду ліквідації наслідків агресії дозволяють усунути дублювання функцій, підвищити охоплення перевірок та ефективно використовувати обмежені ресурси аудиторів.

5) П’ятим напрямом є посилення моніторингу виконання рекомендацій та застосування санкцій. Запровадження обов’язкової квартальної звітності ОТГ щодо усунення порушень, автоматичне блокування трансфертів для громад-боржників та інтеграція з НАЗК для контролю конфлікту інтересів у воєнних закупівлях підвищують відповідальність посадовців. Очікуваний ефект полягає у своєчасному відшкодуванні бюджетних втрат та підвищенні фінансової дисципліни, що підтверджується плановими результатами на 2025 рік.

6) Шостим напрямом є залучення громадського та міжнародного контролю. Розширення повноважень громадських рад ініціювати перевірки через електронні петиції, інтеграція донорського аудиту (ЄС [38], Світовий банк [40]) для проєктів відновлення та публікація спрощених звітів українською та англійською мовами забезпечують додатковий контроль у зонах з обмеженим доступом державних аудиторів та підвищують довіру міжнародних партнерів. Досвід 2024 року свідчить про ефективність такої взаємодії у проєктах United24 [39] та DREAM-платформах [37].

7) Сьомим напрямом є кадрове та ресурсне забезпечення аудиторів у воєнний період. Бронювання ключових фахівців, створення мобільних аудиторських груп із використанням дронів для перевірок у небезпечних зонах, а також збільшення фінансування ДАСУ на 15–20% за рахунок міжнародної допомоги дозволяють забезпечити безперервність контролю навіть у прифронтових регіонах, що є критичним фактором для планування контрольної діяльності у наступні роки та гарантією ефективного управління публічними ресурсами в умовах війни.

Отже, напрями вдосконалення державного фінансового контролю на місцевому рівні в Україні зосереджені на підвищенні гнучкості та адаптації процедур контролю до воєнних ризиків, посиленні внутрішнього аудиту та контролю в органах місцевого самоврядування, цифровізації та впровадженні ризик-орієнтованого підходу, розмежуванні функцій ДАСУ та Рахункової палати, моніторингу виконання рекомендацій та застосуванні санкцій, а також залученні громадського та міжнародного контролю та забезпеченні кадрових та ресурсних потреб аудиторів. Реалізація цих заходів спрямована на підвищення ефективності та прозорості використання бюджетних коштів, зменшення ризиків нецільового чи незаконного витрачання ресурсів, забезпечення своєчасного усунення порушень та оптимізацію контрольної діяльності у складних умовах воєнного стану.

ВИСНОВКИ

Провівши дослідження ДФК за використанням коштів місцевих бюджетів, дійшли наступних висновків:

Державний фінансовий контроль виступає ключовим механізмом зміцнення фінансової дисципліни, попередження та виявлення порушень, підвищення підзвітності суб'єктів влади перед суспільством. Його значення проявляється у здатності забезпечувати раціональний розподіл і використання коштів, сприяти стабільності фінансової системи та підтримувати довіру громадськості до державних інституцій. Різноманіття методів контролю — від ревізії та аудиту ефективності до моніторингу та аналітичних процедур — гарантує комплексність оцінки фінансових процесів. Правові засади, визначені конституцією, бюджетним кодексом, законами та підзаконними актами, забезпечують нормативне підґрунтя, що регламентує діяльність органів контролю й уніфікує підходи до здійснення контрольних заходів. Сукупно ці елементи створюють ефективну інституційну систему, спрямовану на зміцнення фінансової безпеки держави.

Загальна характеристика ДАСУ та інших основних органів державного фінансового контролю свідчить про їх важливу роль у забезпеченні ефективного, законного та цільового використання коштів місцевих бюджетів. ДАСУ виступає ключовим суб'єктом контролю, здійснюючи ревізії, перевірки закупівель та моніторинги, що дозволяє оцінювати не лише законність витрат, а й результативність фінансово-господарської діяльності місцевих органів влади. Інші контролюючі органи, зокрема органи казначейства та місцеві контрольно-ревізійні служби, забезпечують додатковий рівень нагляду та взаємодіють із ДАСУ для комплексного аудиту бюджетних ресурсів. Така система контролю сприяє підвищенню прозорості, оптимізації використання державних коштів та мінімізації фінансових ризиків на місцевому рівні, що є критично важливим для стабільності та ефективності бюджетного процесу в україні.

Організація перевірок ефективності використання бюджетних коштів на місцевому рівні є комплексним процесом, що охоплює всі етапи державного фінансового контролю — від ризик-орієнтованого планування та підготовки аудиторської групи до проведення польових процедур, узагальнення результатів та пост-аудиторного моніторингу. Такий підхід забезпечує не лише виявлення порушень і неефективних управлінських практик, але й формує умови для їх усунення та запобігання повторним недолікам. Завдяки системності, доказовості та орієнтації на підвищення результативності місцевих бюджетних програм, організація перевірок сприяє зміцненню фінансової дисципліни, підвищенню прозорості діяльності органів місцевого самоврядування та покращенню якості управління публічними фінансами в цілому.

Аналіз проведення перевірок та результатів державного фінансового контролю за використанням коштів місцевих бюджетів свідчить про системну та комплексну роботу дасу у забезпеченні законності, ефективності та цільового використання публічних ресурсів на місцевому рівні. Дані показують значне охоплення фінансових і матеріальних ресурсів, виявлення порушень та недоліків у бюджетній дисципліні, а також підготовку науково обґрунтованих рекомендацій щодо їх усунення та вдосконалення внутрішніх контрольних механізмів. Результати перевірок демонструють позитивний вплив ДФК на підвищення прозорості управління коштами місцевих бюджетів, зменшення ризиків неефективного або незаконного використання ресурсів і зміцнення фінансової дисципліни органів місцевого самоврядування, що підтверджує ключову роль контролю у забезпеченні ефективного та раціонального використання публічних коштів.

Напрями вдосконалення державного фінансового контролю на місцевому рівні в Україні зосереджені на підвищенні гнучкості та адаптації процедур контролю до воєнних ризиків, посиленні внутрішнього аудиту та контролю в органах місцевого самоврядування, цифровізації та впровадженні ризик-орієнтованого підходу, розмежуванні функцій ДАСУ та Рахункової палати, моніторингу виконання рекомендацій та застосуванні санкцій, а також залученні

громадського та міжнародного контролю та забезпеченні кадрових та ресурсних потреб аудиторів. Реалізація цих заходів спрямована на підвищення ефективності та прозорості використання бюджетних коштів, зменшення ризиків нецільового чи незаконного витрачання ресурсів, забезпечення своєчасного усунення порушень та оптимізацію контрольної діяльності у складних умовах воєнного стану.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Басалаєва А. Публічний звіт Голови Державної аудиторської служби України : Голова ДАСУ Алла Басалаєва. URL: https://dasu.gov.ua/ua/news/5291 (дата звернення: 20.11.2025).

2. Бюджетний кодекс України : Закон України від 08.07.2010 р. № 2456-VI. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2456-17 (дата звернення: 20.11.2025).

3. Василенко В. М. Державний фінансовий контроль у бюджетному процесі. *Сучасні проблеми правового, економічного та соціального розвитку держави*: тези доп. XIII Міжнар. наук.-практ. конф., присвяч. 30-річчю Харк. нац. ун-ту внутр. справ у статусі університету (м. Вінниця, 22 листоп. 2024 р.).Вінниця: ХНУВС. 2024. С. 137-139.

4. Гладченко Л., Сивульська Н., Волковський Є. Незалежний державний фінансовий контроль в Україні на шляху до євроінтеграції. *Економіка та суспільство*. 2024. №66. URL: https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/4642 (дата звернення: 20.11.2025).

5. Єдиний веб-портал використання публічних коштів : офіційний веб-портал. URL: https://spending.gov.ua/ (дата звернення: 20.11.2025).

6. Жидовська Н., Петришин Л. Сучасні підходи до державного фінансового контролю як інструменту забезпечення ефективного використання бюджетних ресурсів. *Економіка та суспільство*. 2024. №62. URL: https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-62-13 (дата звернення: 20.11.2025).

7. Зміст та принципи діяльності Державної аудиторської служби України. *Офіційний сайт ДАСУ*. URL: https://dasu.gov.ua/ua/plugins/userPages/3504 (дата звернення: 20.11.2025).

8. Кадала В. В., Гузенко О. П. Публічний (державний) фінансовий контроль як інструмент оцінки діяльності державних підприємств в умовах

турбулентності. *Центральноукраїнський вісник права та публічного управління*. 2025. №2. С. 42-49.

9. Колпакова А. Державний фінансовий контроль на сучасному етапі: огляд концептуальних засад. *International Science Journal of Management, Economics & Finance*. 2023. №2(1). С. 9-18.

10. Конституція України : Закон України від 28.06.1996 р. № 254к/96-ВР. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр (дата звернення: 20.11.2025).

11. Наказ Державної аудиторської служби України від 12.11.2025 № 296 «Про затвердження Змін до Плану проведення заходів державного фінансового контролю Державної аудиторської служби України на IV квартал 2025 року». URL: https://dasu.gov.ua/uk/normativni-dokumenty/296-2025 (дата звернення: 20.11.2025).

12. Офіційний сайт Державної аудиторської служби України. URL: https://dasu.gov.ua/ (дата звернення: 20.11.2025).

13. Офіційний сайт Державної казначейської служби України. URL: https://www.treasury.gov.ua/ (дата звернення: 20.11.2025).

14. Офіційний сайт Кабінету Міністрів України. URL: https://www.kmu.gov.ua/npasearch (дата звернення: 20.11.2025).

15. Офіційний сайт Міністерства фінансів України. URL: https://www.mof.gov.ua/uk/ (дата звернення: 20.11.2025).

16. Офіційний сайт Рахункової палати України. URL: https://rp.gov.ua/home/ (дата звернення: 20.11.2025).

17. Офіційний сайт ProZorro. URL: https://prozorro.gov.ua/ (дата звернення: 20.11.2025).

18. Пасічник В. М. Державний фінансовий контроль як чинник забезпечення національної безпеки України. *Публічне управління та митне адміністрування*. 2023. №3. С. 107-113.

19. Пиріг А. В. Особливості державного фінансового контролю у сфері обігу бюджетних коштів. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Право*. 2024. № 4(86). С. 39-45.

20. Податковий кодекс України : Кодекс України від 02.12.2010 р. № 2755-VI. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17 (дата звернення: 20.11.2025).

21. Постанова Кабінету Міністрів України від 03.02.2016 р. № 43 «Про затвердження Порядку здійснення державного фінансового контролю». URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/43-2016-п (дата звернення: 20.11.2025).

22. Постанова Кабінету Міністрів України від 12.05.2007 р. № 698 «Про Порядок проведення державного фінансового аудиту місцевих бюджетів ДАСУ та її міжрегіональними територіальними органами. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/698-2007-п (дата звернення: 20.11.2025).

23. Про основні засади здійснення державного фінансового контролю в Україні : Закон України від 13.01.2011 р. № 3209-VI. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3209-17 (дата звернення: 20.11.2025).

24. Про публічні закупівлі : Закон України від 25.12.2015 р. № 922-VIII. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/922-19 (дата звернення: 20.11.2025).

25. Про Рахункову палату : Закон України від 05.02.2015 р. № 60-VIII. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/60-19 (дата звернення: 20.11.2025).

26. Результати діяльності Державної аудиторської служби України, її міжрегіональних територіальних органів за січень–жовтень 2025 року. *Офіційний сайт ДАСУ.* URL: https://dasu.gov.ua/ua/plugins/userPages/3931 (дата звернення: 20.11.2025).

27. Результати діяльності Державної аудиторської служби України, її міжрегіональних територіальних органів за січень-грудень 2024 року. *Офіційний сайт ДАСУ.* URL: https://dasu.gov.ua/ua/plugins/userPages/3754 (дата звернення: 20.11.2025).

28. Результати діяльності Державної аудиторської служби України, її міжрегіональних територіальних органів за січень–грудень 2023 року. *Офіційний сайт ДАСУ.* URL: https://dasu.gov.ua/ua/plugins/userPages/3517 (дата звернення: 20.11.2025).

29. Результати діяльності Державної аудиторської служби України, її міжрегіональних територіальних органів за січень–грудень 2022 року. *Офіційний сайт ДАСУ.* URL: https://dasu.gov.ua/ua/plugins/userPages/2652 (дата звернення: 20.11.2025).

30. Сисоєва І. М., Добіжа Н. В. Особливості здійснення державного фінансового контролю в Україні. *Інвестиції: практика та досвід*. 2021. №18. С. 11-18.

31. Система професійних документів INTOSAI (IFPP) : офіційний сайт Рахункової палати України. URL: https://rp.gov.ua/About/Standard/ (дата звернення: 20.11.2025).

32. Скрипник Г., Черненко В. Державний фінансовий контроль України в умовах воєнного стану. *Економіка та суспільство*. 2024. №70. URL: https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/5397 (дата звернення: 20.11.2025).

33. Статистична звітність Державної аудиторської служби України. URL: https://dasu.gov.ua/ua/plugins/userPages/53 (дата звернення: 20.11.2025).

34. Стратегія реформування системи управління державними фінансами на 2022–2025 роки : Розпорядження Кабінету Міністрів України від 22.09.2022 р. № 1805-р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1805-2022-р (дата звернення: 20.11.2025).

35. Туліка С. К., Торбич А. В., Продеус, О. В., Івачевський, А. М., Стасюк П. В., Гарбуз М. О. Державний фінансовий контроль об'єднаних територіальних громад. *Академічні візії*. 2024. №28. URL: https://academy-vision.org/index.php/av/article/view/910 (дата звернення: 20.11.2025).

36. Ярова Ю. *Світовий досвід державного фінансового контролю в системі управління державними фінансами*. *Вісник ХНУ.* 2023. №5. URL: https://journals.khnu.km.ua/vestnik/wp-content/uploads/2023/11/322-49.pdf (дата звернення: 20.11.2025).

37. DREAM-платформа. Офіційний вебсайт. URL: https://dreamplatform.org/ (дата звернення: 20.11.2025).European Union. Official website. URL: https://europa.eu/ (accessed: 20.11.2025).

38. United24. Офіційний вебсайт. URL: https://u24.gov.ua/ (дата звернення: 20.11.2025).

39. World Bank. Official website. URL: https://www.worldbank.org/ (accessed: 20.11.2025).